

הָלַלְוּ עַבְדֵי ה'

על מעלת סיפורי צדיקים
מושא מאת הגה"ח
רבי אברהם מענדל זוכטר
שליט"א

פּוֹנוּ אֶחָלֶיךָ יַעֲקֹב

התוועדות מעוררת
עם הרב שבתי סלבטיצקי

כּוֹתֵב

החסידות ובדרכי החסידות

יגדיל תורה ויאדיר
פניני חסידות
בסוגיות הדף היומי

ובחסידות יהגה

עלם צעיר נטוע בגופו בהיכל הישיבה, אך נשמתו נודדת לה בחצרות הקודש לבקש את שאהבה • לבת אש הנגינה במודז'ין, אמונה ורזי תורה בסקווירא, ודבקות אמת באדמו"רי בית חב"ד • במלאות שלושים להסתלקותו של זקן המשגיחים בארה"ב, הגה"צ רבי משה זולפסון זצ"ל - יריעה לנתיבות חייו והצצה זעירה למסכת התקשרותו המופלאה אל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

ואני אבטרח בך

מייוחד: עלים מ'רשימת המאסר' של אדמו"ר הריי"צ זי"ע

נשמת חיים לתורה ועבודת ה'

הרה"ק מרוז'ין הקדים את הדיבור בשבח ספר הסיפורים על פני שבחו של החיבור ובו חידושי התורה, ותמך יתדותיו בסיפור מעשה בראשית | "חולין שנעשו על טהרת הקודש" ו"פיטטיא דאורייתא טבין" הם חלק מהתארים שנקשרו לכתרם של סיפור מופתי הצדיקים והנהגתם | מעלת סיפורי הצדיקים - מאמר שני

בעת קבלת שלום - הנהוג אצל חסידי פולין וואהלין - וכן בשעת קבלת אנשים - פראווען זיך - וקריאת הפתקאות - קוויטלעך - הנה המקורב - אחד מיחדי סגולה מזקני החסידים אשר בחר בו כ"ק ר' ישראל להיות המתורגמן בינו ובין החסידים, והיה מכונה בשם 'מקורב' - היה עומד על ימינו, וגבאי הראשון משמאלו.

"בין האורחים שהיו אז ברוז'ין, היה מגדולי הרבנים בבוקאווינא, מפורסם ללמדן גדול, וממקושריו הכי גדולים של כ"ק ר' ישראל, והביא את חיבורו לקבל עליו הסכמתו של כ"ק ר' ישראל. וגם אחד החסידים בא, אשר אסף כמה שנים סיפורי מעשיות מצדיקים וחסידיים, ויביא גם הוא את חיבורו לקחת הסכמה מכ"ק ר' ישראל.

"בשעת קבלת האנשים עמדו שני החסידים המקושרים הנ"ל, הרב והחסיד, וחיבוריהם בידיהם. המקורב - על פי הוראת כ"ק ר' ישראל - לקח את ספריהם מידיהם ויקרא לפני כ"ק ר' ישראל איזה מקומות מחיבורו של הרב, ואחר כך קרא איזה סיפורים מספרו של החסיד המלקט.

"כ"ק ר' ישראל ישב בדבקות, ואחר כך התחיל לדבר בדבר מעלת סיפורי צדיקים, והרושם הגדול שדבר זה עושה בהיכלי הצדיקים בגן עדן, ואחר כך דיבר בעניני תורה באותם העניינים אשר המקורב קרא לפניו מספרו של הרב בפלפול רב, ואחר כך ציווה להמקורב לכתוב את הסכמתו על שני הספרים.

"החסיד החב"די הרי"א נ"ע הסתכל בתשומת לב על הסדר בקבלת האנשים, ועל יחס כ"ק ר' ישראל למקושריו, ויתפלא על עומק הפלפול וסגנונו שחידש כ"ק ר' ישראל בחידושי תורה של הרב, אבל "חידושי התורה מספרים את גודל הלבנות והסברות שהמחבר חידש בתורה הקדושה, וסיפורי הצדיקים מספרים את החידושים הגדולים שהשי"ת חידש ומחדש בעולם".

"כיומיים אחרי כן היה ראש חודש, והחסיד הרי"א הוזמן לסעודת ראש חודש, ובתוך הסעודה אמר כ"ק ר' ישראל דברי תורה, וקודם ברכת המזון אמר: "הגאון מליטא התפלא עלינו מה שדיברנו מעניין סיפורי הצדיקים ורק אחר כך מחידושי התורה, ומכך שמקודם נתנו הסכמה על החיבור מסיפורי צדיקים ורק אחר כך על החיבור של חידושי התורה".

"זאת באמת קושיא גדולה ועתיקה אשר רש"י הקדוש, שהיה גאון עולם בנגלה ובנסתר, כבר שואל אותה בפסוק הראשון בבראשית: "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, ומה טעם פתח בבראשית? משום כח מעשיו הגיד", הנשמה שבתוך המעשים - שבתוך הבריאה בכל עת ובכל רגע.

"הסבא - המגיד הגדול והקדוש, קיבל

של האדם, נשארים כל רמ"ח האברים ושס"ה הגידים קיימים כמות שהם. גם כשלא חסר בהם מאומה, מכל מקום יציאת הנשמה גורמת לכך שהגוף אינו חי יותר. כשם שהנשמה עצמה, כשהיא בלי הגוף, אינה יכולה לפעול דבר, כמו כן כאשר הגוף ללא נשמה אין הוא מסוגל לפעול מאומה.

גם אם יבוא אומן מומחה וייצור בצורה מדויקת דמות אדם - פסל שיהיה בו ציור ותבנית כל האברים עד שייראה ממש כבן אדם שיפליא את כל רואיו, עדיין מדובר בגוש דומם וחסר חיות. מצד שני, אדם חי, אפילו אם הוא בעל מום רחמנא ליצלן, וחסר לו הרבה בשלימות אבריו וגידיו, עדיין מדובר באדם ממש חי. יש לו חיות וחיוניות, שהיא עצם החיים.

כך הם פני הדברים גם בלימוד התורה: ישנו גופם של דברי התורה וההלכה, שהוא מה שלומדים מהרב. זהו הצד הדומה לגוף, וכמובן הוא צד חשוב ביותר. עם זאת, הרי שישנו הצד של השימוש, שהוא הנשמה של דברי התורה, שהיא הנותנת את החיות שבתורה.

ובמקום אחר מוסיף אדמו"ר הרי"צ ומפרש (אגרות קודש ח"ו עמ' עה), שעניין "שימושה של תורה" - דהיינו, החיות שבקיום התורה והמצוות - מתעורר ונעשה על ידי שיושבים יחד בהתוועדות חסידית ומספרים סיפורי צדיקים.

לכת כסדר התורה

כדרכו, ממחיש הרבי את הדברים בסיפור מעשה, ומספר על שאירע אצל הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, שכידוע עמד בקשרי ידידות הדוקים עם אדמו"ר ה'צמח צדק' זי"ע:

"הוד כ"ק אאזמ"ר הרה"ק צמח צדק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הואיל לשלוח את הרב הגאון החסיד הנודע מוה"ר יצחק אייזיק נ"ע הלוי עפשטיין מהאמליע, לכ"ק אדמו"ר מוה"ר ישראל מרוז'ין זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, בנוגע לענין הכלל. החסיד ר' יצחק אייזיק, להיותו מחניכי חסידי חב"ד, התעניין במאוד לדעת את ארחות והנהגות חסידי רוז'ין בכלל, והנהגותיו של כבוד קדושת ר' ישראל מרוז'ין בפרט, וישם דעתו הרחבה ולבו על כל דבר הנהגה בפרט.

"הסדר אצל כ"ק ר' ישראל מרוז'ין היה, אשר

ב עניין המעלה והחשיבות של סיפורי צדיקים, נוהגים חסידים לומר בשם הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע כך: בתורה נאמר בעניין מלאכת עשיית היריעות לגג המשכן (בהן היו שתי קבוצות יריעות שחוברו זו לזו באמצעות לולאות וקרסים שנעשו בקצוותיהן) "מקבילת ה'לאת", ותיבות אלו מרמזות לשני פרקים בתהילים שנאמרה בהם המילה "הללו". בפרק קל"ה כתוב: "ה'ללויה ה'ללו את שם ה' ה'ללו עבדי ה'". כלומר, בתחילה נאמר שיש להלל את שם ה' ורק אחר כך מדברים על עבדי ה'. לעומת זאת, בפרק קי"ג הדברים כתובים בסדר הפוך: "ה'ללו עבדי ה' ה'ללו את שם ה'".

וכיוון ש"מקבילת ה'לאת", הרי שהתורה באה לרמז ששני ההיגיונים האלה מקבילים ודומים זה לזה. "הללו עבדי ה'" - דהיינו, סיפורי הצדיקים שבהם מהללים את עובדי ה', מקבילים ממש להילול שמהללים את הקב"ה בעצמו.

מדברי קודשו אלו של הרוז'ינר רואים אנו את גודל הערך והחשיבות שיש בסיפורי צדיקים.

גדול שימושה

הגמרא בברכות (ו, ב) מביאה מימרא מר' יוחנן בשם ר' שמעון בר יוחאי: "גדול שימושה של תורה יותר מלימודה". הפירוש הפשוט של הדברים הוא, ש'שימושה' - כלומר, לשמש ולעזור לתלמידי חכמים בגשמיות, גדול יותר מבחינה מסוימת מלימוד התורה עצמו מפיהם. כך גם משמע מהראיה שמביאה הגמרא מאלישע: "ויאמר פה אֵלִישֶׁע בֶן שַׁפְט אֲשֶׁר יֵצֵק מִים עַל יְדֵי אֵלִיהוּ" - "למד' לא נאמר, אלא יצק".

אמנם, בספר השיחות לאדמו"ר הרי"צ (תש"א עמ' 88) מובא פירוש פנימי בענין היתרון שב'שימושה' לעומת 'לימודה'. שם מבואר, ש'לימודה' הוא הגוף - כלומר, הדבר בעצמו, ואילו 'שימושה' הוא חלק הנשמה שמחיה את הדבר.

פירוש הדברים:

כאשר הנשמה יוצאת מן הגוף בבוא זמנו

מהבעש"ט הקדוש דרך לראות בכל דבר את הנשמה שבתוך גוף הדבר.

"מבינים אתם - פנה כ"ק ר' ישראל מרוזין אל החסיד הרי"א - אנו הולכים עם הסדר שהקב"ה נתן לנו את התורה הקדושה: קודם ספר בראשית - סיפורי צדיקים, כפי שהמדרש אומר "במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים", ואחר כך ספר שמות - "החודש הזה לכם".

"שני המחברים הם חסידים בעלי צורה, שני החיבורים הם חידושים נפלאים, חידושי התורה מספרים את גודל הלמדנות והסברות שהמחבר חידש בתורה הקדושה, וסיפורי הצדיקים מספרים את החידושים הגדולים שהשי"ת חידש ומחדש בעולם, לכן הקדמנו את ההסכמה על הספר של סיפורי הצדיקים לפני ההסכמה על ספר חידושי התורה".

על פי מעשה זה, מבאר אדמו"ר הרי"צ את מאמר חז"ל הג"ל: "גדול שימושה של תורה יותר מלימודה", שהכוונה ב"שימושה" הוא לעניין סיפורי הצדיקים שהם הנשמה של התורה כנ"ל. זאת גם הסיבה לכך שבש"ס מצינו הרבה סיפורים מתנאים ואמוראים, כדי שנוכל גם אנו לשמש את רבותינו ולא רק ללמוד את דברי התורה שלהם.

התרופה הטובה והיעילה

בתוכנם של סיפורי הצדיקים, באופן כללי, ניתן לראות שיש שני סוגי סיפורים. ישנם סיפורים שהם סיפורי מופתים, שמעלתם הגדולה היא שעל ידם רואים איך שהקב"ה משדר את מערכות הטבע. על ידי סיפורים כאלה מתגלה לעין כל כיצד הקב"ה משגיח ומנהיג את העולם בכל עת.

נוסף על הסוג הראשון, ישנו עוד סוג של סיפורים שהם לא פחות חשובים ותועלתם גדולה מאוד. אלה הם הסיפורים על מעשיהם הטובים של הצדיקים - הנהגותיהם הטובות, תפילותיהם ולימוד התורה שלהם. למרות המרחק העצום בינינו לבנים - ומי מאיתנו ידמה וישווה להם - אף על פי כן הרי שמץ מהם שייך לכל אחד ואחד.

רבינו משה חיים לוצאטו זצ"ל - הרמח"ל - כותב בשני מקומות בספריו על גודל מעלת סיפורי צדיקים.

בספר 'מסילת ישרים' (פרק כא) כותב כך:

"וכן תועיל הקריאה בסיפור מעשה החסידים, באגדות אשר באו שם, כי כל אלה מעוררים את השכל להתיעץ ולעשות כמעשיהם הנחמדים".

ובספר 'דרך עץ החיים' (שנדפס בסוף המסילת ישרים) מוסיף הרמח"ל ומתבטא בלשון מיוחדת ונפלאה מאוד, ואלו דבריו שם: "זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב - שיעמוד האדם, בכל יום לפחות שעה אחת, פנוי משאר כל המחשבות, לחשוב על ענין זה שאמרת. ויבקש בלבבו - מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם? מה עשה משה רבינו עליו השלום? מה עשה דוד משיח ה', וכל הגדולים אשר היו לפנינו?".

ומתוך הדברים נראה כי דבריו של הרמח"ל מוסבים על עצם הנהגתם ואורחות חייהם של הצדיקים, מעבר לפלאות שהם פועלים ועושים

היה מוקשה לו מדוע הקדים ר' ישראל את הערותיו וכן את הציווי לכתוב את הסכמתו לספר הליקוטים של סיפורי המעשיות להערותיו על חידושי תורה של הרב, וציוויו לכתוב הסכמה על ספרו, ויהי לפלא בעיניו

מופתים למעלה מדרך הטבע.

מציאות הצדיקים - מידת הרחמים

כזכור, במאמרנו בגיליון קודם הבאנו את דברי אדמו"ר הזקן בספר התניא (שער היחוד והאמונה, תחילת פרק ה'), שם פירש את מאמר רז"ל שהקב"ה שיתף בבריאת העולם את מידת הרחמים - "דהיינו, התגלות אלקות על ידי צדיקים ואותות ומופתים שבתורה".

הכוונה בדבריו "על ידי צדיקים" היא, על ידי אותות ומופתים שעושים הצדיקים. כביאור הזה מוכח בספר 'דרך מצותיך' מאדמו"ר הצמח צדק (עמ' קז), שם מביא את דברי התניא אבל הופך את סדר הדברים וכותב כך: "והוא התגלות אלקות על ידי אותות ומופתים התורה, וכן על ידי יחידים ושרידים אשר ה' קורא עליהם, כדאשכחן בגמרא, ואחריהם צדיקי עליון". מוכח מדבריו, ש"אותות ומופתים" הם משני סוגים - אלה הכתובים בתורה, ואלה הנעשים על ידי הצדיקים.

אמנם בתניא עצמו אפשר היה להסביר שכוונתו במילים "התגלות אלקות על ידי צדיקים" - היינו, על ידי עצם היות הצדיקים בעולם, כי על ידי הנהגותיהם מתגלה האלוקות שבעולם. אך מכל מקום, גם אם נבאר כך את הכוונה בתניא, בכל אופן גם זה מן האמת: עצם מציאות הצדיקים היא הופעה של שם הוי"ה - שם הרחמים, ועל ידם מתגלה אלקות בעולם. וכשמספרים ומתבוננים בסיפורי הצדיקים, בזה מחזקים מאוד את האמונה ואת יראת השמים.

להאיר את הבית

דרכו של אדמו"ר הצמח צדק הייתה לשלוח אברכים צעירים אל החסיד הנודע רבי הלל מפאריש זצ"ל, כדי שירכיבם ויחנכם בתורת החסידות ודרכיה. באגרות קודש (ח"ד עמ' נאנג) כותב אדמו"ר הרי"צ, שהסדר היה שהדבר הראשון שעסקו בו במהלך הינוכם היה סיפורי צדיקים. הם היו חוזרים על הסיפורים ומתבוננים מה אפשר ללמוד מהם. רק אחרי השלב הזה, התחילו האברכים ללמוד את תורת החסידות.

אמנם, יש הרוצים להמעיט בחשיבות סיפורי הצדיקים, בטענה שיש ביניהם גם סיפורים כאלה שאינם אמיתיים לגמרי והשתרבו בהם גוזמאות וכדומה. אבל מלבד זאת שבוודאי יסודו של הסיפור ועיקרו יש לו מקום ובפרט ללמוד ממנו לקח והנהגה, הרי שגם לענין התוספות המיותרות לכאורה ראוי לציין למה שכתב אדמו"ר הרי"צ במכתבו (אגרות קודש ח"ג עמ' ט), בשם אביו אדמו"ר הרש"ב זי"ע שאמר בשם אביו - אדמו"ר מהר"ש זי"ע, וזו לשונו: "אוהב אני סיפורי חסידים ושיחתם, גם אלו הדברים המסופרים שאינם מדויקים כל כך, ואפילו אלה הדברים שהם מוגזמים. חסידישע סיפורים מאכן ווארים און ליכטיג אין די חסידישע הייער" (סיפורים חסידיים מחממים ומאירים בבתי החסידים).

וממשיך שם אדמו"ר הרי"צ ואומר: "שיחת חולין חסידית הוא חולין שנעשו על טהרת הקודש. דברים בטלים חסידיים, הנמצאים בתוך סיפורי המעשיות, שהם בהגזמה, הם אחד מהדברים שהגמרא מונה במסכת חולין - כל מה שאסר הקב"ה בתורה, התיר לנו משהו בדומה לו".

אמנם, יש לציין גם את דבריו בהמשך המכתב, שם כתב להיזהר מכך שהסיפורים לא יהיו בגדר כזב חס ושלום.

עוד בעניין זה כותב אדמו"ר הרי"צ בשם אביו אדמו"ר הרש"ב על דברי חז"ל: "כל פיטטיא בישין, ופיטטיא דאורייתא טבין" (ירושלמי סוף ברכות), שהכוונה בזה היא לסיפורי צדיקים, שאפילו אם הם בגדר "פיטטיא" והם מוגזמים מעבר לסיפור המעשה כמות שהוא, הרי שהם עדיין טובים וחשובים.

ובמקום נוסף ('התמים', חוברת ח עמ' ח-ט) מביא אדמו"ר הרי"צ אמרה ששמע מזקנתו הרבנית הצדקנית ע"ה, אשת אדמו"ר מהר"ש [הרבנית היתה גדולה בחכמה ובעלת דעה מרובה וזיכרון מפליא. היא היתה נקראת כפי החסידים: האמא של ישיבת 'תומכי תמימים', כיוון שדאגה מאוד לרווחתם של תלמידי הישיבה מיסודו של בנה אדמו"ר הרש"ב. אדמו"ר הרי"צ שמע ממנה הרבה דברים שקיבלה מחותנה אדמו"ר הצמח צדק וממשפחת בית רבין]. וכה אמרה בשם הצמח צדק נ"ע:

"יש נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. הסיפור זה הנפש של החסידות, הניגון - זה הרוח של החסידות, וחסידישע פארברענגען (התוועדות חסידית) - זה הנשמה של החסידות, ללמוד חסידות בעינין ולהתפלל - זה חיה ויחידה".

מכל הדברים המובאים לעיל עולה תמונה ברורה של גודל החשיבות והנחיצות של סיפורי צדיקים. הן סיפורי מופתים של צדיקים, והן סיפורים מעבודתם והנהגותיהם בקודש. החשיבות של סיפורי הצדיקים גדולה שבעתים בזמננו אלה, כאשר "החושך יכסה ארץ" וצריכים אנו להתחזק בכל דבר הבא לידינו, ואם כן דבר ברור הוא שיש בכוח סיפורי הצדיקים להיות "סיפורים שמאירים בתים חסידיים", כלשון אדמו"ר מהר"ש. ויהי רצון, שזוכה להאיר את בתינו ואת חיינו בני משפחתנו באור התורה והחסידות.

לאחר באור לחיים

"מהי חסידות - אינני יודע, אבל זאת יודע אני: יש בה רוח חיים" • מדוע כה חשוב שכל נער - ובפרט אמריקני - ילמד ויהגה בספר התניא, וכיצד יועיל לו הדבר בלימודו גמרא רש"י ותוספות • כיצד הפך משגיח רוחני בישיבה נודעת למורה דרך לאלפים בעבודת ה' בדרך הבעל שם טוב • במלאת שלושים להסתלקותו של זקן משגיחי עולם התורה בארה"ב, הגה"צ רבי משה וולפסון זצ"ל משגיח ישיבת 'תורה ודעת' ורב קהילות 'אמונת ישראל', פורשים תלמידיו מעט משלמת דמותו הכבירה • על ימי גדילתו בתורה תחת כנפי רבותיו ראשי הישיבה, ועל תשוקתו ונטיית נשמתו הטהורה אחר חצרות החסידות למסילותיהן: רכישת עולם הנגינה במודז'יץ, אמונה טהורה בסקווירא, והקרבה העצומה לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע שמימיו שתה מנערותו וכלפיו נהג כמעשה חסיד אל רבו

יצחק הורוויץ

ש

עת רעווא דרעוויץ. קרני חמה אחרונות בוקעות מבעד לחלונות הרחבים של בית המדרש 'אמונת ישראל' בלב השדרה השש-עשרה של שכונת בורו פארק. על אף שההיכל רחב ידיים, הרי שעשה הוא מלא וגדוש וכמו קטן מהכיל את היושבים המצטופפים יחדיו לאורך השולחנות המכוסים מפות צחורות. הנוכחים כולם, כדבוקה אחת, שקועים בניגוני געגועים ודבקות ונפשם מתרוממת אל על. בשיאה של שעה זכה זו מושלך הס, וקולו הרך של 'המשגיח' נשמע בחלל. דבריו שקטים אבל חודרים עמוקות אל לבבות השומעים, מיוסדים על דברי אלוקים חיים ורצופים אהבה לה' יתברך ובניו ישראל קדושים.

ברגעים כגון אלה, הנפש נישאה ומשתוקקת אל קונה וניחוח גן עדן עולה באוויר. 'חשתי באותם רגעים', משחזר בגעגוע אחד התלמידים, רבי חיים רוט, 'משל היינו מעין בבואה דבבואה של חבורת הבעל שם טוב הקדוש. כאשר המשגיח דרש והטעים אותנו טעם תורה וחסידות, הרגשנו כחוש שאנו שותים ממימי הנהר הטהור היוצא מעדן'.

דרכו ורוחו של מורנו הבעל שם טוב לא באו לידי ביטוי רק בשל תכני תורתו של המשגיח, וגם לא רק בשל אורח שעה - עת סעודה שלישית - בה הייתה מתלכדת לה החבורה כמנהג החסידים הקדמונים בעת שהנפש עולה מגן העדן התחתון אל גן העדן העליון, אלא גם משום הקיבוץ הנדיר למראה של מגוון החוגים שנכחו בה: 'ישבו שם חסידים עטויי שטריימלאך', נזכר רבי חיים, 'לצד בעלי בתים ענוכים ובני ישיבות בחליפות קצרות, תלמידי חכמים לצד פועלים גרומי ידיים - כולם אהובים, וכולם מתקבלים בלב פתוח ונפש חפצה. וכפי שהיה שגור על לשונו של המשגיח: בכלום יש נקודת היהדות - 'דאס פינטעלע איד'. והרי גם לבו של המשגיח הפתוח לכל יהודי והרואה בכל נשמה קדושה יתירה, גם זו הייתה יניקה ישירה ממעיניו הנובע של הבעל שם טוב'.

'המשגיח', כפי שכונה בפי תלמידיו, הלא הוא הרועה הרוחני של ישיבת 'תורה ודעת' שבברוקלין והמשיפע לאלפים - הגה"צ רבי משה וולפסון זצ"ל, שנשתלק לגנוי מרומים לפני שבועות מספר. הוא הגבר שסלל דרך מיוחדת במינה המשלבת תורה וחסידות לזהות, ונטע אותה בלב אמריקה החדרית.

גאון וחסיד היה. עיקרו שתול בישיבה מהחשובות שבעולם התורה האמריקני, ודווקא בה לימד כיצד דרכה של החסידות ראויה היא שתדבר לליבו של כל תלמיד, כשהוא יונק ומשפיע לשומעי לקחו מכל ענפי החסידות הרבים. 'על שאלתך מהי חסידות' ענה לאחד מתלמידיו, 'תשובתי: איני יודע. אם תשאל לי מה הם חיים, גם על זה אישיב: איני יודע. אמנם אני מרגיש בה ובלימודה חיים. אין שינוי לכאורה בין גוף חי למת ל"ע, רק שבחי יש רוח חיים... הבעש"ט המשיך חיים של הרגשת אלוקות בעולם'.

'אין תורת הבעש"ט תלויה בשום הנהגה פרטית, ולכן תלמידיו משתנים בהנהגותיהם', היה חורף המשגיח דברו. 'פעם שאלתי את המשגיח', מספר אחד מתלמידיו, הרב יעקב הורוויץ, 'מהי דרכו בחסידות, והוא נענה ואמר לי: אני טועם מהכל...'. ואכן כך היה: מקרלין למד התלהבות בתפילה, ממודרין ספג את עולם הניגון, מכתבי השפת אמת קלט חריפות, ומסקווירא ינק אמונה לזהות. אך יותר מכל, את יסוד היסודות בתורת החסידות ראה בספר התניא לאדמו"ר הזקן, אותו לימד על הסדר בישיבה.

אבירי התורה והיראה, הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ' זצ"ל, הגאון רבי יעקב קמיניצקי זצ"ל והגאון רבי גדליה שור זצ"ל. בישיבה נתקשר עמוקות לתורת החסידות באמצעות הרב מנדלוביץ' זצ"ל. תמורת זאת - כך מספרים היה, אך הסתיר את גדלותו וסירב להיקרא 'רבי'. תמורת זאת - כך מספרים תלמידיו - ביקש שיכונהו 'מיסטר (אדון) מנדלוביץ', משל היה ככל האדם, אך תלמידיו כינוהו בחביבות בלשון נופל על לשון: 'נסתר מנדלוביץ', הרב הנסתר מפני הבריות... הרב מנדלוביץ' נהג למסור בישיבה שיחות חיוק והשקפה, בהן החדיר בתלמידיו את השאיפה לחיים של יראת שמים צרופה, קיום המצוות בדקדוק וקביעת עיתים לתורה.

הרב מנדלוביץ' לימד לתלמידיו דרך קבע שיעור בספר התניא, וכך סיפר המשגיח בשמו שביאר פעם את הכוונה שעמדה מאחורי בחירתו ללמד את תלמידיו דווקא מספר זה: 'נחוץ ביותר שכל נער, ובפרט כזה הגדל תחת רושם חומרותה של אמריקה הגדולה, ידע ויבין אל נכון שדבריהם הקדושים של התנאים האמוראים ובעלי התוספות והראשונים אינם פשוטים כלל ועיקר, ושיבין בעת לימודו בהם שהם עמוקים מאוד, הרבה מעבר ממה שהשכל האנושי יכול להשיג. ואת היכולת להתוודע ולהפנים הכרה זו רוכש הנער בעסקו בספר התניא. ואכן', המשגיח המשגיח, 'תמיד היה אומר לנו שככל שנעמיק בלימוד תניא, כך גם כאשר נלמד בעיון רש"י ותוספות נבין שיש בהם רובד עמוק ופנימי הרבה יותר ממה שנתפס במבט ראשון, ובכלל מכפי שאנו יכולים לתפוס ולהבין'.

עוד הוסיף המשגיח וסיפר בשמו של הרב מנדלוביץ' שהתבטא ואמר כהאי לישנא: 'בזכות לימודי החסידות בטוח הוא בדבר אחד - תלמידי כבר לא ימצאו כל טעם בעבירה'.

נפשו הטהורה של הנער הצעיר לא אמרה די בתורה שקנה מרביות בישיבה, וכבר אז נמשכה כמו בחבלי קסם אחר היכולת עבודת ה'. כך, כבר בימי חורפו, היה עושה דרכו אל מרכז חסידות חב"ד בשכונת קראון הייטס הסמוכה. תחילה - בימי הנהגתו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ זי"ע, וגם אחר כך עם עלות כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע למלא מקום חותנו. וכה העיד כי בהיותו בשנות העשרים המוקדמות לחייו השתתף בהתוועדות שמחת בית השואבה שערך הרבי בימי חול המועד סוכות עבור תלמידי הישיבות המקומיות, בהן היה דורש בענייני דיומא מתוך סוגיות הגמרא והפוסקים, ומקשר את הדברים לעולמם וחייהם של בני הישיבות.

רבים מהנוכחים בהתוועדויות ייחודיות אלו היו תלמידי ישיבת 'תורה ודעת', ובניהם היה המשגיח כמו גם ידו הקרוב, בעל המנגן המפורסם רבי בן ציון שנקר ע"ה שסיפר לימים: 'זכורני שהייתי משתתף בהתכנסויות אלו בימי חג הסוכות עם חברי רבי משה. הוא היה קשור בנפשו מאוד לתורת חב"ד, ויחד עם חברים נוספים מהישיבה היינו הולכים לבית המדרש 770. השיחות שנשא הרבי לא התמקדו דווקא בתורת חסידות חב"ד, אלא היה כלול בהן דרוש ואגדה וגם הרבה 'לומדות'. היינו חוזרים משם בתחושה עילאית. הרבי, שכונה אז - טרם הנהגתו - 'הרמ"ש', הותיר עלינו רושם של תלמיד חכם עצום. בתוכן הדברים ניתן היה לראות גאונות של ממש, בקיאות מפליאה וזיכרון נדיר. מעולם לא היו לפניו ראשי פרקים, והדבר לא מנע ממנו לשאת ולתת ולפלפל באריכות אל תוך הלילה'.

אֲשֵׁרֵי אָדָם בֵּיטַח בָּן:

עבודת התמימות ותיקון המידות

בהשפעת הרב שור התקרב המשגיח אל האדמו"ר בעל ה'אמרי שאול' ממודרין זצ"ל, ואף היה כותב את דברי תורתו. 'מאז שהיה במודרין', מספרים תלמידיו, 'עלה ונתעלה אצל המשגיח עולם הניגון עשרה טפחים. כל ימיו היה מרבה לשורר בשבת, כשהוא מקפיד שבעלי התפילה בקהילתו יהיו בעלי ניגון, וראה בכך עניין גדול לעליית התפילה'.

לאחר פטירת ה'אמרי שאול' נטתה נפשו של המשגיח אל בית מדרשו של האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא זצ"ל, ואחריו בקודש אל בנו האדמו"ר שליט"א. 'אפשר לומר', מספר תלמידו הרה"ח רבי אהרן

צְמִיָּאָה לְךָ נַפְשִׁי

לימוד חסידות וניצני התקשרות

רבי משה וולפסון נולד בשנת תרפ"ה בארצות הברית. אביו רבי משה יהודה ע"ה היה חסיד אלכסנדר, תלמידו של האדמו"ר בעל ה'ישמח ישראל' זצ"ל. כל ימי חייו היה קשור אליו ואל דמותו בכל נימי נפשו, והוא אף נפטר ביום הסתלקות רבו. האב היגר מאירופה לניו יורק וקבע את שם משפחתו 'וולפסון'. היה מוכר כיהודי בר אוריין, תלמיד חכם וירא ה', ובכמה מקומות בספריו מביא בנו הגדול אמרות קודש בשמו. כשבגר הבן שלחו אביו לישיבת 'תורה ודעת' תחת ראשי הישיבה דאז,

יאני תפלה

רפואה רוחנית מן השורש

לאחר חתונתו פתח המשגיח חנות שעונים לפרנסתו, וכן שימש כמלמד בתלמוד תורה 'תורה ודעת'. אך כעבור זמן, כשחיפש רבי יעקב קמינצקי משגיח לשיבה, ביקש ממנו ליטול על עצמו את התפקיד. כך החל שלב חדש בחייו, ומני אז ועד היום הזה כונה בפי כל 'המשגיח'.

תכף משכנס לתפקידו ראה ברכה והצלחה במעשיו. התלמידים אהבוהו אהבת נפש והוא מצדו עודדם בשיחות מוסר וחסידות, כמו גם בדוגמה החיה שהפגין בדבקותו בתפילה ובלימוד התורה. בשיחותיו תיבל מכל אוצרות החסידות ותורת רבותיו, אך שיעור מיוחד קבע לתלמידיו בספר התניא, כאמור. נוהג היה לומר שאת הספר הקדוש הזה יש ללמוד לא רק בשביל העיון בעומק החסידות, אלא גם בשביל התעוררות הלב שהיא מסגולתו של הספר. "בזמננו התפתח מדע הרפואה", היה שונה ואומר, "ולפיכך כבר לא מטפלים רק בסיפטומים של המחלה אלא עמלים לרפאותה מהשורש ולעקרה כליל. כך הדבר בעבודת ה': בעבר למדו בדרך כלל רק נגלה דתורה, אך ככל שנקפו הדורות וגבר הצורך בכך החלו ללמוד גם פנימיות התורה בהיותה מהווה רפואה לשורש נפש האדם ומכוחה מתרפא הוא כולו". לאורך השנים נוצרה סביבו קהילת תלמידים ומושפעים אותה הדיך מקרוב. הם ייסדו קהילה ובית כנסת בשכונת בורו פארק ושמו 'אמונת ישראל' על שם הבעל שם טוב, ושם היה המשגיח מעורר ומלהיב את קהל עדתו לתורה ולעבודה. מבורו פארק נפוצו סניפים לקהילה בארצות הברית ובארץ הקודש, ובכולם אופפת חופפת רוחו הנשגבה של המשגיח.

בתפקידו הרם כמשגיח רוחני בישיבה, העמיד אלפי תלמידים לתורה וליראת שמיים ועיצב את דמותם ואישיותם של רבי-רבים, מהם המשמשים ראשי ישיבות, רבנים, דיינים ומורי הוראה בארצות הברית ובארץ ישראל כמו ברחבי העולם כולו. על לשונו היו שגורות תמיד אמרותיהם והנהגותיהם של מאורי הדורות, ובבית מדרשו השריש מאוד את עבודת התפילה שתהיה

דבקות אמת. במחיצת כ"ק אדמו"ר ז"ע

"בזמננו כבר לא מטפלים רק בסיפטומים של המחלה אלא עמלים לרפאותה מהשורש ולעקרה כליל. כך הדבר בעבודת ה': ככל שנקפו הדורות וגבר הצורך בכך, החלו ללמוד גם פנימיות התורה בהיותה מהווה רפואה לשורש נפש האדם ומכוחה מתרפא הוא כולו"

קוביץ, "שראה עצמו כחסיד מובהק של האדמו"ר מסקווירא זצ"ל, וכל ימיו דיבר עליו בהערצה עצומה. מסקווירא ירש את גודל העניין של אמונה תמימה, ובמקביל עמד בסוד קדושים ורכש יסודות בתורת הנסתר. "המשגיח סיפר לנו פעם", מספר תלמידו הרב לעזר, "שמהרבי מסקווירא למד על משמעות השמות ועל הדרך לעשות בהם שימוש כדי לסייע במצוקות בני אדם, כמו גם לעניין התאמה בשידוכים, ואכן הסתייע בזה בעצותיו לתלמידיו שבאו לשואלו בסוגיות אלו. עם זאת", מוסיף ואומר הרב לעזר, "אמר לנו המשגיח כי כשהגיעו הדברים לשידוכי בני משפחתו שלו ביכר להימנע מלעשות שימוש בתורת הרז שלמד מרבו, וללכת לבטח דרכו על פי הכתוב 'תמים תהיה עם ה' אלוך'".

בעניין זה מוסיף הרב לעזר עובדה רבת-עניין. "פעם ביקר המשגיח אצל אחד מגדולי המקובלים בירושלים, שהיה בקי בחכמת הקריאה בכף היד, וכאשר הציע לברוק את ידו אמר לו המשגיח: 'איני רוצה לדעת עתידות, שהרי נאמר 'תמים תהיה עם ה' אלוך'. אני כך גם איני רוצה לשמוע שום שבח על עצמי. רק דבר אחד מוכן אני שתאמר לי, והוא: איזו מידה ישנה אצלי שראוי לי לתקנה...'. כאשר סיפר לנו המשגיח מעשה זה, הוסיף ואמר שאכן אותו מקובל ציין בפניו עניין מסוים שעליו לתקנו וכי הוא אכן עובד על תיקונה של מידה זו".

רוחו הגדולה של המשגיח לא ידעה שובע, ובשל כך קישר נפשו ורוחו עם עוד מצדיקי הדור, כמו האדמו"ר רבי יוחנן מסטולין זצ"ל והאדמו"ר רבי אברהם יצחק מתולדות אהרן זצ"ל ועוד. אך יותר מכל הלכה וגברה כבר מצעירותו, ובייחוד לאחר פטירת מורו ורבו האדמו"ר מסקווירא זצ"ל, התקשרותו המיוחדת לתורת חב"ד ונשיאה, ובפרט אל הרבי זי"ע שביחס אליו היה מדבר ונוהג כחסיד אל רבו.

אור וחיות. בהתוועדות חג הגאולה י"ט כסלו, בה הקפיד להשתתף מדי שנה

אמונה תמימה. כ"ק אדמו"ר מסקווירא זצ"ל

להרחבה והרווחה בגשמיות, ומוטב שיבקש עשירות ברוחניות. אבל בפועל, קודם שפצה פיו בעניין זה בירכו הרבי, כאמור, בעשירות בגשמיות כפשוטה.

אמונת עתיד

להט דבקות בצדיק הדור

המשגיח העריץ את פעולותיו ומפעלותיו של הרבי, ופעם אחת בהיותו בהתכנסות מסוימת בשנה לאחר שנת השמיטה, אותה היה מננה הרבי 'שנת הקהל', על שם מצות 'הקהל' שבראשיתה ושמותיה רושם על פני כולה, פתח דבריו באומרו שהאדמו"ר הזקן היה כידוע 'נשמה חדשה' – כלומר, כזו שטרם באה לעולם הזה קודם זמנו, בשונה מרוב הנשמות בדורותינו אלה הבאות בגלגול – ולכן פקע שמו בחידושים רבים שיצאו מקולמוסו ומרוחו הגדולה. 'ולדעתי – אמר המשגיח ברגש – גם הרבי הנו 'נשמה חדשה', ולכן אף הוא חידש בישראל חידושים נפלאים ופעולות כבירות לכלל ולפרט, דוגמת ענין 'שנת הקהל' שהמושג הזה – שנה ההולכת כולה ברוח 'ויראו את ה' אלוכם' כנאמר בטעם מצות הקהל – הוא חידוש מובהק של הרבי...'

הרבי גם הוא, מצדו, לא זו מלבד את המשגיח. כך למשל, בבואו לחלות פניו לא היה המשגיח ממתין בתור עם קהל הממתינים אלא היה נכנס, בשל מעמדו, מדלת צדדית. באחת הפעמים העדיף המשגיח להמתין יחד עם כולם בתור, וכך להתכונן בתוככי כלל ישראל לקראת הגעתו מול פני הרבי. הפעם, המשגיח תורו, אמר לו הרבי: "הגם אתה צריך לעמוד עם כל הנערים?..."

בשנת תש"ג סבל המשגיח מבעיות בריאותיות בליבו, וביקש על כך ברכה מהרבי. תשובת הרבי הייתה: יהודי שמרפא לבבות של בני ישראל, צריך שיהיה לו לב בריא. באותה תקופה נבדק המשגיח אצל רופא מומחה, וזה קבע כי עליו לעבור צנתור. לפני שניגש לניתוח שוב ביקש ברכה, והרבי הגיב בביטוי שאין דומה לו: "הרופא ימצא שם רק דברים טובים; 'ואהבת... בכל לבבך' – הוא ימצא שם לב מלא באהבת ה'...". בהזדמנות אחרת, כך סיפר בנו, היה המשגיח חלוש ודאג על מצבו ומצב בית מדרשו. כשעבר ליד הרבי, אמר לו: "יארץ ימים על ממלכתו ויפוצו מעיינותיך חוצה", והמילים הללו עוררו בו תכף ומיד שמחה וביטחון.

הרבי עודד את המשגיח להוציא את כתביו לאור, ופעם אחת כשהגיע לבקש ברכת חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בערב יום הכיפורים אמר לו: "אני רואה את הכתבים שלך, אתה אומר מוסר וחסידות במתיקות רבה..."

"בכלל, הרבי הכיר היטב את כתביו של המשגיח", אומר הרב לעזער, "כיצד אני יודע? ובכן, הסכת ושמע. אני הייתי מסייע למשגיח להוציא לאור את כתביו. ומעשה שהיה באחד מספריו בו כל הנכתב היה מדברי המשגיח, אבל שורה אחת או שתיים בלבד הוספתי מדעתי. זמן מה לאחר מכן היה המשגיח אצל הרבי שאמר לו: 'אני מכיר אותך בשלוש דרכים – מהיכרות אישית, מפי השמועה ומפי כתבך. לפיכך רוצה אני לומר שדברים אלו ואלו שבספרך אינם מתאימים לאופן בו אני מכיר

נלהבת ובהתעוררות הלב. "עניין התפילה אצל המשגיח", אומר תלמידו הרב לעזער, "היה עיקר גדול אצלו, עד שקרא על עצמו 'אני תפילה'. הוא עצמו למד עצמו שוב ושוב את הפרקים בהם בעל התניא מאריך בחשיבות התפילה". תפילותיו היו ממושכות ונאמרו בנעימה ובהשתוקקות הנפש אל קונו. תפילת שחרית רגילה ארכה למשגיח כשעה וחצי, כשכל כולו שרוי בכוונה עמוקה. נוהג היה להתפלל מהסידור שנדפס בדפוס סלאוויטא של האחים הקדושים למשפחת שפירא, וכל פרט בתפילתו היה מכוון עד האחרון.

באהבתו הגדולה לארץ הקודש היה עושה פרק זמן מחודשי הקיץ מדי שנה בעיר מוש עולם, ירושלים. בשיחותיו היה מרבה לעורר את אהבתה של ארץ ישראל ולדבר מקדושתה, ואף הרהר בעלייה ארצה בה חפץ לחיות ולהתקדש בקדושתה מתוך ציפייה לגאולה השלימה. "כל עניין הקשור לארץ ישראל היה מחבב כאילו היא ביתו ממש", מספר אחד מתלמידיו ומעיד: "פעם סעדתי במחיצתו בעת מלווה מלכה, ואיוו שמחה קרנה ממנו כאשר שמע כי הנכרת נתמלאה עקב גשמים רבים שירדו וכי אין זו שנת בצורת".

יפוצו מעינותיך חוצה זריחת רוח הקודש גלויה

נוהג מיוחד וקבוע היה לו למשגיח, ובכל פעם קודם שעלה לשהות בארץ ישראל היה עושה את דרכו לקראון הייטס לקבל מהרבי את ברכת הדרך, וכך גם כאשר שב ממנה – היה חוזר ומבקר בהיכלו.

בקשר לביקוריו אלה אצל הרבי סיפר המשגיח למקורביו מעשה נורא. בביקוריו בארץ ישראל היה מתאכסן בירושלים שלפנים מן החומות, שם ליתיה לו דירה. באחת השנים, בימי שהותו בעיר הקודש, נודע לו כי כלתו חלתה באופן חמור ל"ע. המשגיח, שליבו רך היה, כאב את הדבר מאוד. באותה עת נוהג היה להיכנס לחורבת בית הכנסת 'תפארת ישראל – רוזין', במקום ובשעה שאין איש, ולקרוא שם בכל לילה את קריאת שמע שעל המיטה. בפעם הזו, כשהגיע לפסוק "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה" בכה הרבה וכפל את הפסוק עשרים פעמים.

"כפי שסיפר לנו המשגיח", מספר הרב לעזער, "את הפסוק הזה קרא שוב ושוב בככי גדול, והדגיש שאיש לא ידע על כך – אף לא רעייתו הרבנית. בשונו כעבור זמן מה לניו יורק עבר כדרכו אצל הרבי במעמד השליחות-מצוה לצדקה, וביקש ברכה לכלתו החולנית. לעומתו נענה הרבי ואמר: 'הזכות של אמירת 'לב נשבר ונדכה' בכוונה בוודאי תעמוד לו... המשגיח ראה בעובדה זו רוח הקודש שזרחה והתגלתה בבית מדרשו של הרבי, ומני אז הלכה ודבקה בו נפשו ביתר שאת ועזו, כשהוא פוקד את חצרו תדיר לקבלת עצה וברכה, ועל סיפור זה שהיה חביב עליו היה נוהג לחזור ולספר בכל שנה ושנה קבל עם ועדה בסעודת ההילולא ג' תמוז שהיה עורך במיוחד לרגל היום".

עוד מעשה היה נוהג לספר, וכך היה אומר: "במשך כל השנים בהן שהיתי בימי הקיץ בארץ ישראל, היו מזמינים אותי לבוא וליתן שיעורים ושיחות בכל מיני בתי מדרש וישיבות והדבר היה קשה מאוד עלי. באחת השנים, קודם נסיעתי, גמרתי אומר בליבי כי בשנה זו מחמת חולשתי אשאר באכסנייתי ולא אטלטל בדרכים. כדרכי, שוב באתי לחלות את פני הרבי קודם נסיעתי, והרבי העניק לי שטר של דולר לתתו לצדקה ואמר לי: 'זה בשבילך', ותכף הוסיף וכפל שטר באמרו לי: 'זה משום שאני סמוך ובטוח שתפיץ מעיינותיך חוצה בארץ ישראל ותשפיע מתורת החסידות על הסובבים... שוב ראיתי במוחש את רוח הקודש שהתנוצצה בבית מדרשו".

הרב לעזער מוסיף ומספר סיפור הכורך את קרבתו של המשגיח לחצר הקודש סקווירא עם ביקוריו אצל הרבי: "פעם אחת, שלא כדרכו, לא עלה המשגיח לשהות בעונת הקיץ בארץ ישראל, ובמקום זאת עשה את השבת בקריית סקווירא אליה היה קשור מאוד. הוא נהג לומר את ששמע מהרב מטשיבין זצ"ל שבסקווירא יש אווירא דארץ ישראל. הפעם, לאחר ששב מסקווירא, ביקר אצל הרבי שפנה אליו ושאלו: 'חזרת מארץ ישראל?... וכל ימיו התפעל המשגיח מדבר זה".

בחודש אדר ראשון תשנ"ב, זמן קצר טרם נפל הרבי למשכב חוליו לדאבון לב כל ישראל, עבר המשגיח על פני הקודש וסיפר לרבי כי היה סנדק בבית מילה. הרבי הגיב מיד ואמר לו: "הקב"ה יעזור שתהיה לך עשירות; אינני מתכוון ברוחניות שהרי זאת יש לך כבר, אלא מתכוון הנני לעשירות בגשמיות... לאחר הדברים האלה אמר המשגיח בהתרגשות לבנו כי לקראת ביקורו זה חשב לעצמו, למה לו לבקש מהרבי ברכה

המשגיח עם יבלחט"א חתנו האדמו"ר מתולדות יהודה סטיטשין

"את הפסוק הזה קרא שוב ושוב בבכי גדול, והדגיש שאיש לא ידע על כך. בשובו לניו יורק עבר בדרוכו אצל הרבי במעמד השליחות-מצוה לצדקה, וביקש ברכה לכלתו החולנית. לעומתו נענה הרבי ואמר: הזכות של אמירת 'לב נשבר ונדכה' בכוונה בוודאי תעמוד לו'..."

אותך... והרבי ציטט בדיוק את השורה הזו שאכן הייתה משלי ולא של המשגיח... אכן, יכולני להעיד כי הרבי מאוד עווד וזירז את המשגיח להוציא לאור עוד ועוד מסדרת ספריו, ונתן לו לא פעם ולא פעמיים ממתת ידו כדי לעוררו לכך."

לפני שהוציא לאור את החלק השני של ספרו 'אמונת עתיד', כתב המשגיח לרבי כי הוא חושש שהספר לא יביא תועלת. הרבי השיב לו במענה ארוך בכתב ידו הקדושה: "אדרבה ואדרבה - יועיל ויועיל להוציא לאור, ומה טוב בהקדם, כי רואים במוחש איך שהלעומת זה מתנכל באופנים ובדרכים משונים להפיץ שנאת ישראל ר"ל...". ובשל כך חשובה עד מאוד הכרעתו הכף לטובה בדמות ספריו של המשגיח.

לאחר אחד מביקוריו בחצרו של הרבי, בעת חוליו, אמר המשגיח לתלמידו שהתלווה אליו: "דע לך שראיתי על מראה פניו של הרבי נחת רוח והכרת תודה גדולה כלפיי, וזאת משום שאני נוהג - מאז שחלה הרבי - להקדיש אחת מטבילותי מדי יום עבורו, וראיתי שהרבי מוקיר לי טובה על כך."

גם לאחר ההסתלקות המרה ביום ג' תמוז תשנ"ד היה מרבה המשגיח לעלות ולהתפלל על מקום מנוחתו. כשהיה מגיע למתחם הציון הקדוש, היה יושב וכותב 'פדיון נפש' כמקובל ואחר נכנס אל הציון כשיראה גדולה ניכרת על פניו. הוא אמר פעם למקורביו כי ביציאתו מהציון אינו נוטל את ידיו, כי בעבורו אינן המקום 'בית החיים' אלא כמוהו כהגעה אל הרבי עצמו ממש כבימי חיים חיתו בעלמא דין. הוא גם נהג לעודד את תלמידיו לנסוע לציון, ופעם אמר לאחד מתלמידיו שרצה להרחיק נדוד לקברי צדיקים: "במקום להתאמן בנסיעה ולנדוד מעבר לים, ניתן לנסוע על ציון הרבי כי שם הוא מקום תפילה".

לְסִמּוֹן עָלָיו בְּשֵׁעַת הַדְּחָק מַעֲשֵׂה פֶלֶא בְּצִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ

המשגיח חש מאז ומקדם קרבה רבה לחסידות חב"ד, אורחותיה ומנהגיה, ולפיכך נהג דרך קבע להשתתף ביומי דפגרא הנערכים מדי שנה במועד, בדוגמת התוועדות חג הגאולה י"ט כסלו, כמו גם

באירועי תהלוכת ל"ג בעומר בשכונת בורו פארק ועוד. פעם הסביר ואמר: "מדוע אני מקפיד כל כך להשתתף באירועים אלה למרות שאינני חסיד חב"ד מן השורה? התשובה פשוטה: מנהיגי ישראל, הן בדורנו הן בדורות הקודמים, בדרך כלל הנהיגו את עדתם בלבד. אבל הרבי עסק ופעל בכל העולם היהודי כולו. אי אפשר שלא לראות את המהפכה שחולל הרבי בעולם, ובשל כך רואה אני לזכות וחובה להשתתף באירועים אלה".

המשגיח גם עווד את תלמידיו לעשות כמותו, וסיפור אחד מיני רבים ללמד על הכלל יצא והרי הוא לפניכם: הרב לייביש לאנגער הוא איש חינוך ידוע המתגורר בברוקלין. לפני כמה שנים הגיעה לפתחו הזמנה מאת חסידי חב"ד, לשאת נאום תורני בתהלוכת ל"ג בעומר שהתקיימה ברחבת בית הספר בעיירה 'מונטוק' בארה"ב, בפני ילדים שרובם בקושי מודעים ליהדותם.

לאחר שכבר נתן את הסכמתו ניגשו אליו כמה אנשים והפצירו ממנו לבטל את נאומו שם, מסיבות שונות. הוא ניגש אפוא להתיעץ עם מורו ורבו המשגיח, והוא בתגובה השיב לו בפסקנות: "וכי מה יכול להיות טוב יותר מאשר לחזק ילדי ישראל? בוודאי שעליך ללכת, ואל ייבוש מפני המלעגים עליו, ושיהיה בהצלחה".

בל"ג בעומר שרר מזג אוויר נפלא בעיירה מונטוק, רחבת בית הספר המקומי התמלאה כיסאות, אלפי ילדים האזינו בשקיקה לנאומו של הרב לאנגער, והיה זה קידוש ה' עצום שנחרט בלבבות כל המשתתפים.

חלפה תקופה. האירוע כבר נשכח מזיכרונו, והרב לאנגער שהשיא כבר כמה מבניו החל לשמוע שידוכים לבתו. "במהלך חודש אלול", מספר הרב לאנגער, "התקבלו בביתי כמה הצעות שידוכים טובים, אך שפע ההצעות גרם לי לא למהר להשיב עליהן. אלא שלאכזבתי, בתוך כמה ימים ירדו והתנדפו ההצעות - כל אחת מסיבה אחרת, וכבר לא הייתה שום הצעה על השולחן. חודש אלול התקרר לסופו, ובבת אחת נעשה המצב בבית מתוח. צריך להבין שבאמריקה, ימי חודש תשרי בהם חוזרים תלמידי הישיבות מארץ ישראל הבייתה, הם הזדמנות כמעט יחידה להתרשם ולראות מקרוב את הבחור המוצע, ללא צורך בטיסה של שתיים עשרה שעות הלוך ושוב.

"בערב ראש השנה בבוקר, אחרי סליחות, נסעתי עם בני לבית החיים 'בית משה' בו קבורים הוריי. על הדרך הציע לי בני לסור לבית החיים מונטיפיורי הסמוך, ולהתפלל על ציון הרבי. כתבתי קוויטל, ניגשתי אל הציון ונשאתי בקשה אישית: 'ריבונו של עולם, עשיתי את רצונך ומילאתי את השליחות שהוטלה עליי בל"ג בעומר, אף שהדבר לא היה קל. יודע אני שזה גם היה רצונו של הרבי הטמון כאן, ואי לכך מבקש אני שבזכותו תמצא בתי תחי' שידוך הגון בקרוב'. את הפתק קרעתי והנחתי על הציון, כנהוג, והוספתי מעומק לבי: 'הרבי יודע שאנשים רדפו אותי בגלל מה שעשיתי, אבל אני עשיתי זאת כי ידעתי שזהו הדבר הנכון, ואני מקווה שזכות זו תעמוד לבתי'.

"חזרנו הבייתה, השעה הייתה ארבע אחר הצהריים - שעות ספורות לפני התקדש ראש השנה - כשהטלפון צלצל. על הקו היה ידיד טוב שלי, ר' אשר. 'ברצוני להציע שידוך לבתך'. הייתי המום. 'בשביל זה התקשרת בערב ראש השנה? וכי לא יכולת לחכות למוצאי חגג?' שאלתי. 'הרגשתי שמשוהו דוחף אותי להתקשר' השיב לתומו... מכאן התקדמו העניינים בהשגחה פרטית מופלאה, וביום ראשון של חול המועד סוכות נחוגו אירוסי בתי.

"כשניגשתי למורי ורבי המשגיח וסיפרתי על השתלשלות העניינים, נענה מיד: 'הרבי לא נשאר חייב, אתה עשית דבר גדול שהרבי רצה בקיומו ובחזיונו - תהלוכת ל"ג בעומר לקירוב יהודים - והוא שילם לך את חובי'."

זכה המשגיח לאריכות ימים כזקן המשגיחים. 'נתקיימו בו דברי חכמים', ואמר הרב לעזער, "שהמאריך בתפילתו מאריכים לו ימיו ושנותיו". נסתלק בשם טוב, כאשר תלמידיו הרבים מלווים אותו בדרכו האחרונה, ובלבם להט האמונה החסידי וניחות גן העדן העליון שהנחיל להם. ■

”מלא כל הארץ כבודו,

גם במערות פריצים ובהיכלי שואפי דם...”

קטעים מ'רשימת המאסר' מאת כ"ק אדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש זי"ע לרגל ימי 'חג הגאולה' - י"ב בי"ג תמוז של הרבי הריי"צ ממאסרו ברוסיה הסובייטית

כוננו חסידי חב"ד על ידי הסובייטים הארורים - ופתחו בעיר קבוצת לימוד מחתרית. וכעבור זמן, כאשר המלמד נתפס בכף ונאסר, שלח הרבי אחר שישלח את מקומו. כך בכל עיר ועיירה ברחבי המדינה הגדולה ושכנותיה - יום-יום, שנה אחר שנה.

כצפוי, חברי היבסקציה הנודעת לשמצה עקבו מקרוב אחר פעילותו של הרבי והעמידו מלשינים ומרגלי חרש על ביתו. הרבי ידע על כך ממקורות נאמנים, אך המשיך בשלו והתוצאה לא אחרה להגיע. בחצות ליל ט"ו בסיון תרפ"ז פרצו מלאכי החבלה אל בית הרבי בלנינגרד (כיום ס. פטרבורג) ונטלוהו למאסר. תחילה גזר עליו דין מוות, רחמנא ליצלן, לאחר מכן הורמו גזר הדין לעשר שנות גלות ולבסוף לשלוש שנים בלבד.

ביום ג' בתמוז יצא הרבי לעיר גלותו קסטרמה, בה היה עליו להישאר, כאמור, שלוש שנים. אך חסדי שמים, ובעקבות שתדלנות ולחץ ציבורי עצום שהופנה אל השלטונות, לא חלפו אלא עשרה ימים וכי"ב בתמוז, יום הולדתו, קיבל הרבי את בשורת השחרור ולמחרת יצא לחירות אל ביתו. מני אז, על פי הוראתו שלו, ימי י"ב וי"ג בתמוז הם ימי חג הגאולה. חג ניצחון אור האמונה, בכוחה עמד אדם אחד ויחיד מול ממלכת כפירה אדירה - ויכול לה. בכל אתר ואתר נאספים חסידים ועמך בית ישראל לציין ימים אלה כדי לצעוד בדרכו של צדיק, להגות בתורתו וללמוד מאורחותיו.

לאחר שחרורו כתב הרבי - שקולמוסו ליווה אותו מילדותו ותדיר היה רושם ומתעד את שחוהו, שמע וראה - יומן ארוך המתאר את קורות מאסרו, ולפינו קטעים נבחרים ממנו, למען נלמד מסירות נפש מהי ונוסיף לקח ודבקות של אמת בה' ובתורתו.¹

1. סימון 3 נקודות (...) הוא לאות כי הושמטו כאן פסקאות מהרשימה המקורית. ההערות להלן הן מאת המערכת.

וד בשנה הראשונה לעלייתה לשלטון ברוסיה, בשנת תרע"ח, הקימה המפלגה הקומוניסטית מחלקה מיוחדת למאבק בדת ישראל. שמה של 'המחלקה היהודית' היה 'יבסקציה' (קיצור של 'יבסקקיה סקציה') ומטרתה היו ברורות כשמש: המפלגה הקומוניסטית היתה אנטי-דתית במובהק, והיא ראתה בדת ישראל דעה קדומה שיש להילחם נגדה ולהעבירה מן העולם. אי לכך, רשמית, היבסקציה הייתה אמורה לנהל תעמולה למען המפלגה בקרב היהודים, אבל למעשה היא ניהלה תעמולה אנטי-דתית שעד מהרה הפכה למלחמת חורמה, קשה ואכזרית מאין כמותה נגד כל דבר שריח יהדות נדף ממנו.

המפלגה הקומוניסטית חוקקה סדרת חוקים שהגבילו את פעולותיהם וסמכויותיהם של מוסדות ואנשי הדת, והיבסקציה ניצלה חוקים אלו לסגירת בתי כנסת, ישיבות, תלמודי תורה ומקוואות טהרה. במקביל פתחה היבסקציה במסע רדיפות נגד רבנים, מלמדים, שוחטים ו'כלי קודש' שונים. הללו נלקחו מבתיהם באישון ליל, נאסרו, נחקרו בעינויים ונגזרו עליהם עונשים קשים. במקרה הטוב הייתה זו הגליה למספר שנים למחנות עבודה רחוקים בערבות סיביר, ובמקרה הגרוע - מוות בירייה. העונשים הקשים הוטלו במשפטי ראויה על ידי 'טריוקה' - הרכב של שלושה 'שופטים', וללא כל סממנים של ניהול משפט תקין.

אל מול התנאים האיומים הללו, כמעט ללא אמצעים ותוך סיכון עצמי מוחשי שלו עצמו ושל חסידיו עושי דברו, הזדקפה והאירה דמות קודשו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש זי"ע. הרבי הקים מחתרת של חסידים פעילים שהתפשטה בכל רחבי ברית המועצות, ואלה עשו הכל לבל תכבה גחלת ישראל חלילה. זהו פרק מזהיר בספור הגבורה היהודית בת אלפי השנים, במסגרתו הרבי וקהל חסידיו מסרו את נפשם, להלכה ולמעשה, למען ה' ולמען עתיד העם. כך, למשל, תכף ומיד לאחר שהשלטונות שמו ידיהם על תלמוד תורה בעיר פלוגנית ונעלוהו על מסגר וברית, הנה באו 'השינאורסונים' - כך

בשעה השתים עשרה אחרי חצות לילה אור ליום ד' פרשת שלח ט"ו סיון, גמרתי קבלת האנשים אשר שעוניהם היו קבועות שלש פעמים בשבוע, יום ראשון, שלישי, וחמישי, משעה השביעית עד העשירית, ועל הרוב היה מתאחר ונמשך עוד שעה ושתיים...

בפעם הזאת באו הרבה אנשים והוכרתי להתחיל בזמנו כאמור, וגמרתי בחצי שעה השתים עשרה והתפללנו ערבית והייתי יגע במאד מהעבודה...

נטלתי את ידי לאכול סעודת ערב במסיבת בני ביתי יחיו איזה רגעים אחרי שעה השתים עשרה. לא עברו כעשרה רגעים, והנה צלצל הפעמון ברעש גדול, הפתח נפתח ושני אנשים באו במרוצה וברעש גדול לחדר האוכל, בקריאה: אנחנו שלוחי הפקידות ג.פ.אוי. מי הוא שניאורסון? ואיה הוא?

עודם מדברים, ופלוגת אנשים מזוינים באה החדרה, כולם עומדים במישור, מוכנים לשמוע בקול נגיד ומצווה...

כשעה ומחצה עשו בבית, הלכו מחדר

לחדר ויחפשו בכל חדר חפש מחופש, אבל נראה היה כי אין זה כוונתם, ויעריכו גליון ויגישו לי לחתום עליו ואקרא בכל הכתוב בו, כי נעשה חיפוש בבית ומעיד אני כי נשמרו כל חוקי הביקור והחיפוש, ואשר הודיעו לי כי נאסר הנני.

בקראי אמרתי כי לא אוכל לחתום על גליון כזה, אשר בו נאמר כי הכל נעשה כחוק, בה בשעה שהנני כמתמיה על כללות הביקור והחיפוש, הכל יודעים מי הוא הרב שניאורסון ומעשהו, ואין ספק אצלי כי אחת משני אלה קרה פה או טעות או עלילה, אשר על שניהם כאחד לא אוכל להסכים ולחתום...

הכל יודעים מי אני ומה מעשיו, וגם אנכי לא הסתרתי פני, דר הנני באחת היעירות הגדולות שבמדינה זו ומעוני בטבור העיר, יש לי בית הכנסת, ומדבר הנני חסידות בכל שבת ומועד.

זאת אומרת, אשר לא הסתרתי שבת מעצמי רואים, נדמה לי כי המאסר יגרום פרסום בלתי נרצה, לדעתי טוב יותר לחכות בהמאסר עד אשר יתברר לכם האמת, באם אתם חפצים בו, ואם כוונתכם להאפיל את הטעות או העלילה במכסה עור כחש ושקר - ברור לי כי תתחרטו על זה. הכל אתם יכולים לעשות, אבל את שניאורסון לא תאסרו בחוטי כזב או בפתילי עלילה.

עודני מדבר, וראש הפלוגה נחמנסון לא נתנני לדבר עוד, ויגד: פקידות ג.פ.א. אחראית היא בעד פעולותיה ואיננה יראה מביקורת העולם מה שיאמרו הבריות, וכאשר נתנה פקודה לקחת אתכם למאסר בטח יש לה יכולת על זה, ומתפלא הנני עליכם איך תאכלו לדבר ככה, דעו כי אסיר אתם.

ענית: לא אבין מדוע הפסיקוני בדיבורי באופן אשר לא נתנו לי לגמור את דברי ובקשת...

הנני דורש אשר יתנו לי הרשיון להניח תפילין ולהתפלל, ואם החוק ירשה לתת לי אוכל ויומסר לי שלא על ידי אמצעות איש זולת אנשי ביתי. אתם - חוזר נחמנסון על דברי - מבקשים לתת לכם הרשיון להתפלל, הנני אומר לכם כי יכולים אתם לקחת תפילין ספרים נייר ועט עופרת ומבטיח אתכם נאמנה כי איש לא יפריע אתכם מלהתפלל, לקרוא ולכתוב, עוד היום תשובו הביתה כי בבואכם יחכה עליכם מנהל הפקידות וישאלכם איזה שאלות ותוכלו לחזור הביתה...

מחשבות בבית הסוהר הנורא

אם בשוגג או במזיד זאת לא אדע, אבל כנראה אשר לרגלי עומק מחשבותי או בלבול רעיוני נטייתי הצדה לימין. כלומר, בבואי קרוב לאותה דלת הפתוחה ראיתי כי עוד מבוא ארוך נמשך לימין, וכנראה אשר

2. כינויה של המשטרה החשאית.

בניין הקג"ב.

נטייתי שמה...

בהלכי נזכרתי כי טעיתי בדרך הילוכי כי הלא עלי היה ללכת אל הדלת הפתוחה לרווחה לכל אסיר. ואיך זה הלכתי הנה אשר מי יודע פן אגדיל עווני, פן ואולי עוד יגללו עלי אשמה, כי מרגל הנני את מבואותיו ומוצאיו של השפולרקה?

בכל זאת לא מהרתי לשוב על עקבי, בחשבי כי לכתחילה לא הייתי מרהיב ללכת, אבל מכיון שהנני הולך במבוא זה, כבר עברתי את הגבול ולא בכוונה מכוונת. הלא כה היא הנהגת השגחה העליונה. והאם פחותה היא פעולה זו מהתהפכות קש נמלל או עלה נדף מצד אל צד, אשר הוד כ"ק רבינו הבעש"ט נ"ע אמר שזוהו על פי ההשגחה העליונה?

מרחוק איזה צעדים ראיתי ספסל ארוך. הלכתי אל ספסל זה וישבתי לנוח מעט...

מה נעשה בביתנו בשעה זו? רעיון זה הכריע אותי, בידעי היטב טבעם וארחם של כל אחד ואחד ביחוד, יכולתי להעריך לי ציור כללי...

מה נעשה עם ידידנו אנ"ש, מה עושים? התמונה הכללית הרהיבתני ושטף דמעה תתפרץ מעיני, דמעות חמות מאד התגלגלו על פני, לבי מתרגש וכל גופי רועד: מי יודע פן ואולי ח"ו לוקחו הכתבים... רואה הנני בעליל כי נקמה עושים בי, כי דברי הקצף של נחמנסון, שיחתו עם עמיתו לולב, מראים גלוי כי דבר לי עם נוקמים, עם אורגי עלילה, עלילה כבדה...

דום מלהרהר - הבריק במוחי - וכאור ברק זרח ברעיוני: והאלקים מה? מי עשה כזאת? מי פעל כזאת? הלא הכל מאת האלקים. אמת הדבר בן הנני, בעל הנני, אב הנני, חותן הנני, אוהב ואהוב הנני, הם תלויים בי ואני תלוי במי שאמר והיה העולם, אני עשיתי המוטל עלי והאלקים יעשה את אשר עלה ברצונו יתברך. וברגע זו יצאתי מרפש מעמדי ומטיט מצבי. עליתי בשמי רום במחשבות גבוהות מיושבי בתי חומר, באמונה טהורה ובבטחון גמור באלקים חיים, ובזכות אבות הקדושים..... [אותיות המחשבה]

המחשבות הללו עודדו את נפשי והחזיקו את כוחי במאוד. שכחתי את מעמדי ההווה וישבתי במנוחה גמורה...

מה רבה היא האמונה הפנימית, האמונה התמימה הבאה בירושה לכל ישראל מאבותינו אבות עולם. ומה גדול הוא כחו של הבטחון הגמור. הם לא רק יסודי הדת, דת קדשנו, כי אם גם יסודי חיים, החיים הרגילים, החיים הגשמיים של כל איש ישראל.

הודו לה' כי טוב על חסדו הגדול אשר כה הזדמן לי הטעות אשר טעיתי ללכת אל המבוא הלזה אשר היה לי למחסה ומגן מליפול ברשת ההבהלה

3. שמו של בית הסוהר.

4. ספר המאמרים תרפ"ח ע' ה ואילך.

5. הכוונה לכתבי היד של אדמו"ר חב"ד לזרותיהם שהיו בבית הרב, והיו יקרים לו כבבת עינו.

6. נחמנסון וזולב - צעירים יהודיים מחברי היבסקציה שהיו שותפים למאסרו של הרב.

אשר הכינו לי נחמנסון ולולב. ההשגחה העליונה הולכה אותי כאותו הקש, וכאותו העלה, המתגלגלים אנה ואנה לרוח הנושב בהם, וכמוהם כמוני, וביתר ענין (כמעלת המדבר על הצומח ובתוספת מעלת בעלי נשמות דקדושה הטוהרה על מעלת המדבר), הנני ביד ההשגחה העליונה יתברך ויתעלה...

מילוי הכוונה העליונה

אנא ה' הביטה וראה בעוני עמך, הלא לא אותי הושיבו במאסר, ולא אותי הם חפצים לענוש, כי אני מה אני, רק מה שהנני גזע אבות קדושים ואחד האבנים אשר עמודי חצרות ה' חצרות התורה נשענים עליהם. אנא ה'.....

עוד חמשה רגעים ויהיה שעה החמישית. מה טוב היה אם היו מביאים לי את ילקוטי והיו מביאים לי להתפלל, כאן בחדר זה. מי יודע אפשר בגלל זאת הובאתי הנה, כי מי שאמר והיה העולם שגזר אשר במבוא הבהיר - מקום שם ישבתי לנוח בתחילת בואי - יבוא ביום פלוני ובשעה פלונית איש יהודי ויאמר שם ברכת השחר ושיר של פגעים, הוא יתברך גור אשר במקום זה יתפלל איש יהודי, להביא כוונה עליונה שתומה ונעלמה זו מהכח אל הפועל, הלא אי אפשר היה באופן אחר.

בה ברגע חשבתי כי כל איש יהודי המאמין בה' באמונה טהורה על פי תורת הוד כ"ק הבעש"ט והוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים צוקללה"ה נבג"מ ז"ע - הנה ברור לו, אשר טל של תחיה המה דריכת

כפי רגל אנשים ישרים להאבנים הללו או להעצים הללו, על רצפה זו במבואות החשכים הללו בסולמות ושליכות של ברזל, אשר מתחילת בנינם נבנו בשביל לענוש בני אדם, בשביל להמיט מועקה על צווארי בני איש, בשביל ללחוץ ולדחוק את כל הבא תחת צל קורת הבית ההוא. ובכן איש יהודי הבא לשם צריך לכונן את המוח ולב לאמר שם פסוקי תורה, פסוקי תהילים, ולחשוב מחשבות ביחוד אין סוף ברוך הוא ביחוד גמור, אשר מלא כל הארץ כבודו, גם במערות פריצים ובהיכלי שואפי דם...

מסירות נפש לדבר מצוה

אחרי גלגולים רבים בחדרים שונים נמסרתי על יד חייל אחד ממלאכי חבלה, אשר גובהו מראהו פניו הזעומים ומלבשתו עם ריבוי הכלי זיין מטיל אימה יתירה, אשר יובילני אל אותה המחלקה שעלי לשבת שמה. טרם הלכתי לקחתי תפלין דרש"י בכיס בגדי, וביצאי מאת חדר פקיד זה אמרתי לשומר כי יכבד עלי לשאת תרמילי ובגדי, ואתן לו איזה מטבעות כסף מה שלקח באוות נפש, ופניו השתנו לטוב, ובתוך כך נכנסנו במסדרון קצר ואפל, ושאלתיו האם הרבה עוד ללכת, ויענני כי באופן הילוכך יוכל להתאחר עד חצי שעה ויותר, כי עלינו ללכת בעוד כמה מסדרונות ומחילות, ונעבור מקום העצמות והגופים הנצברים במשך כחדש ימים.

כשראיתי שמרבה לדבר, אף כי מראהו ואש עיניו הבהילוני, ודיבורו בקור רוח אודות הנהרגים דקרוני, אמנם כבר עייף הייתי ורגליי התמוטטו מתחתי, הוצאתי מקטרת ונתתי לו, גם אני לקחתי מקטרת, והוא נתן גפרורית, ונתן לי תחלה להצית מקטרתי ואחרי כן לקח לעצמו ואמר לי, תוכל לנוח רגעים אחדים.

כפי ששמעתי - אומר לי - אותך ישפטו ביריה ולא בתליה, גם לא יענו אותך מתחלה כמו שעושים לאחרים, ומיתת היריה היא מיתה יפה יותר מתליה...

נפלאתי במאד על עצמי עד כמה לא פעלו עלי דברי המספר, וכשסיים לספר אמרתי לו: אפשר תחכה שעה קלה ואניח התפלין בזרוע ובראשי, ואחרי כן נלך הלאה ואראהו כיס התפלין.

כרגע נהפך לחיה רעה, ויחטוף את התפלין מידי ויזרקם בקצף נורא ומבהיל.

הגבהתי את התפלין ודמעות חמות נשרו מעיני, ולרגע נדהמתי לא

ידעתי מה אתי.

לקול פקודת הסרדיוט - לך אחרי - נתעוררתי. ואלך והתפלין בידי והתבוננתי כי בדרך הילוכי אלביש התפלין.

ובין כה היה עלינו לעלות במעלות של ברזל ברום שלשה קומות מה שהכביד עלי במאד, והלכתי בכבוד.

המלווה כבר היה בקומה שניה ואני עוד טרם עליתי איזה שליכות, ויקרא אלי בקול מדוע אתה רוחש כצפרדע, וענית לו בקול ענות כי רפה הנני ועל כל קומה וקומה עלי להנפש איזה רגעים.

ואחליט כי בבואי בקומה ראשונה אלביש התפלין, וכשהגעתי לקומה ראשונה לבשתי ה'של-יד', והמלווה לא הכיר בי ובהילוכי לקומה שניה לבשתי ה'של-ראש', וכה הלכתי, והתחלתי פרשה ראשונה דקריאת שמע ועוד טרם גמרתי פסוק "ואהבת" ואני בקומה השניה עומד להנפש, והמלווה בקומה השלישית ופנה אלי וראה כי הנני עומד בהתפלין.

כחץ מקשת ירד אלי ויכני מכת לחי אחת ושתיים ושלוש וידחפני לאחורי ואנכי נפלתי במורד הסולם ואתגלגל כדומן וכל עצמותי התפרדו, הרגשתי כאב גדול בירך הימני.

אנכי זה מכבר נושא חגורה של עור וברזל, ובנפלי נשבר הברזל לשנים וקצהו האחד נתחב בסוף הבטן בקירוב לירך הימני, והכאב גדול במאד עד כי לא יכולתי לקום ושכבתי באין אונים.

המלווה ירד אלי, וברגלו בעט בי פעמים ושלוש בגבי ובבטני ובקצף מבהיל הבהילני לקום, בידו הימנית אקדח ומצוה עלי לקום ואם לא אשמע לפעם השלישי אז ירה בי.

עזור לי - אמרתי - לקום, ואקום, ואם אין אתה עוזר לי לא אוכל לקום, ואם אתה חפץ להמיתני בכחך הוא, אין איש רואה רק האלקים הרואה הכל ישלם לך כגמולך, ואבך.

המלווה הניח האקדח בתרמילו ויעזר לי לקום ולא יכולתי, והוכרחתו לשכוב איזה רגעים, ובשכבי אמרתי "והיה אם שמוע" ופרשתי ציציית.

מה אתה מצפצף - נתן לי המלווה בקולו - שכוב עוד מעט, ואם לא תוכל לעמוד, אלך ואקרא לעוד אחד, ונשא אותך מכאן למחלקה השלישית ושם יראה הפקיד מה שיעשה אתך.

אנכי גמרתי קריאת שמע והתפללתי שמונה עשרה וכאבי יגדל מרגע לרגע, גם הרגשתי כי במקום הכאב ישנו איזה לחלוחית.

כעבור כעשרה רגעים נתחזקתי במעט והתחלתי לזוז ממקומי ובעמל רב בעזרת החייל קמתי ואסיר התפלין ואניחם בכיס בגדי, והתחלתי לעלות בשליכות הסולם. ביגיעה גדולה רחשתי על ידי ורגלי כזוחל על ארבע עד בואי לקומה השלישית...

מעל אשפות הגשם והחומר

רוח קר באה מאחורי החלון, ושקיתת חצר מוות מרחפת על פני הצלמוות ההוא, מכאובי הושקטו במעט, פחדי סר מאתי, רוח ממרום יתמכני ומחשבותי מסתדרים. המחשבה הראשונה היתה - "מלא כל הארץ כבודו" כתיב, אשר גם שפולרקה בכלל, ובין רגע הנה ציורו של מבצר הפטרופול, מאסרו של הוד כבוד קדושת אאזמו"ר, אבינו הראשון, רבינו הגדול צוקללה"ה נבג"מ ז"ע, לנגד עיני, וחולם בהקיק.

מה איתן היא המחשבה וחושי הציור המעמידים את האדם במצב מדומה כמת גמור ובשעה ההיא הנה הוא כולו מורם מעל אשפות הגשם והחומר, עיניו טרודות, רעיונותיו רוקדים כאלו עולה ומטפס בחיי הנפש והנשמה, ובשרו הכאוב לזרא לו...

(מתוך לקוטי דיבורים חלק ג'ד. ספר השיחות תרפ"ז - רשימת המאסר)

7. הכוונה למאסרו של רבנו הזקן בעל התיני בשנת תקנ"ט בעיר ז'ז, פטרבורג, במהלכו שהה במנצ'ר הפטרופולי.

כנסת ישראל נמשלה ליונה הנמצאת בחמישים אמה הסמוכות לשוכן

ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה – הרי הוא של בעל השוכן, חוץ מחמישים אמה – הרי הוא של מוצאו.. בעי ר' ירמיה, רגלו אחת בתוך חמישים אמה ורגלו אחת חוץ מחמישים אמה, מהו? ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא (ג, כג)

מצינו בכמה מאמרי רז"ל במדרש ובזהר, שכנסת ישראל נמשלה ליונה, ועל פי זה יש לבאר דברי הגמרא כאן בעבודת ה':

בזמן הגלות בני ישראל אינם במעמד ומצב של "צפור דרור" שאין לה מרות אחרת מלבד המרות של הקב"ה, אלא הם נמצאים תחת שעבוד הגלות ואין הדבר תלוי ברצונם, כדאיתא בגמרא שישנם "שלוש שבועות, אחת שלא יעלו ישראל בחומה כו"'. וזהו ענין השוכן בו נמצאים היונים. אמנם, השייכות של היונים לבעל השוכן היא רק בתוך חמישים אמה: חמישים אמה מורה על מספר כחות הגלויים שבנפש – הם ז' המדות כפי שכלולים כל אחד משבעה, ויחד עם כללות כולם הם חמישים השערים שבנפש, שהם כנגד חמישים שערי בינה.

ויעל דרך המבואר בענין מה שכתוב בספירת העומר "תספרו חמישים יום", אע"פ שסופרים רק מ"ט יום – כיון שעל ידי העבודה דבירור וזיכוך המדות במשך מ"ט ימים, אזי נמשך במילא סיוע מלמעלה גם בנוגע לשער החמישים].

וזהו הרמז שהשייכות של היונים לבעל השוכן היא רק בתוך חמישים אמה – שה"תפיסא" שיש לבעלי-הגלות היא רק בכחות הגלויים של הנשמה השייכים להגוף ומתלבשים בו, אבל חוץ מחמישים אמה, דהיינו, למעלה מכחות הגלויים – אין זה שייך לבעל השוכן אלא למלכו של עולם.

ירמיה - מרירות הגלות

בעי ר' ירמיה, רגלו אחת בתוך חמישים אמה ורגלו אחת חוץ מחמישים אמה, מהו

כ"ק מורי וחמי אדמו"ר ביאר בנוגע להנביאים ישעיה וירמיה, שישעיה היה קשור עם הגאולה, ולכן נקרא "ישעיה", "ישע י-ה", וירמיה היה קשור עם הגלות, כדאמרינן לעיל (יד, ב) "ירמיה כוליה חורבנא", וכמבואר במדרשי חז"ל שירמיה הוצרך לילך בגלות יחד עם בני ישראל, ולכן נקרא "ירמיה", מלשון מרירות י-ה.

והיינו שתוכן השם ירמיה, ש"שמה מילתא הוא", קשור לגלות. ולכן רבי ירמיה, שהיה עם בני ישראל בגלות, ראה את מעמדו ומצבם האמיתי – שמצד הנשמה הרי אפילו "בשעת החטא היתה באמנה אתו ית" (כלשון התניא פכ"ד), ואילו המעמד ומצב דהגלות הוא רק מצד עניני הגוף, כיון ש"מרוכים צרכי עמך", שלכן "דעתם קצרה", ולכן טוען ר' ירמיה ש"רגלו אחת בתוך חמישים אמה ורגלו אחת חוץ מחמישים אמה":

אפילו בנוגע ל"רגליים", שזוהי המדרגה היותר תחתונה של ה"יונה", שהוא ענין ההתעסקות בעניני הגוף ונפש הבהמית הקשורים עם עניני העולם – הרי זה באופן שרק "רגלו אחת בתוך חמישים אמה", אבל רגלו השנייה, המחצה השני, הקשורה עם נפש האלקית, היא "חוץ מחמישים אמה".

וכיון שנפש האלקית היא הממוצע שעל ידה נעשה הקישור עם הקב"ה, ולא באופן של ממוצע המפסיק, אלא באופן של ממוצע המחבר, להיות מציאות אחת – הרי עי"ז שחציו הוא "חוץ מחמישים אמה" נמצא כולו "חוץ מחמישים אמה", ששם אין תפיסא לבעלי-הגלות.

ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא

"בי מדרשא" – הוא ענין התלמוד בכלל, וביחוד תלמוד בבלי, שעל זה נאמר "במחשכים הושיבני, זה תלמודה של בבלי", שענינו של הלימוד הוא לברר ולזכך את הענינים הגשמיים ועל ידם גם הענינים החומריים. וזהו תוכן המענה לר' ירמיה – שלפי דבריו מתבטל כללות ענין הגלות וכללות ענין בירור וזיכוך דברים גשמיים, שזהו תוכן הענין ד"בי

קיומו של עם ישראל הוא מהחינוך בשנות הילדות

התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך, ומכניסין אותן כבן מ"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו – מבעיט בו ויצא, עד שבא יהושע בן נמלא, ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע (כא, א)

כאשר הייבסקים-בולשביקים אסרו ללמוד תורה – לא אסרו את הלימוד לגמרי. הם טענו שכאשר הילד יגדל, יהיה בר דעת, ויבחר בעצמו ללמוד – מותר ללמוד עמו. האיסור שלהם היה רק על לימוד עם ילדים קטנים. ועל כך עמדו בתוקף ומסירת נפש הכי גדולים, כיון שכל קיומם של בני ישראל תלוי בחינוך של שנות הילדות דוקא.

(לקוטי שיחות ח"א ע' 115)

אין איסור השגת גבול בתורה הבלתי גבולית

אמר רב הונא: האי בר מבואה דאוקי ריחוא, ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי נביה, דינא הוא דמעכב עליוהי, דאמר ליה קא פסקת ליה לחיותי.. ומודה רב הונא במקרי דרדקי, דלא מצי מעכב, דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה (כא, ב – כב, א)

הרמב"ם הביא ג"כ הלכה זו, אבל כתב הטעם משום יגדיל תורה ויאדיר, והשמיט הטעם שבגמרא כאן. ויש לומר שב' הטעמים משלימים זה את זה.

ובהקדים ביאור הטעם לכך ששבחו חז"ל את הענין של קנאת סופרים – כי הקנאה מגעת ופועלת ב"עצמות", עיקר גוף האדם ועצמיותו – כשמו – ועל ידי זה גם בעיקר נשמתו, ועד לעצמותו, שלכן על ידי קנאת סופרים יכול להגיע עד לעצם הנפש, היינו שמקשר את כל עצמותו של בלימוד התורה, ועל ידי התקשרות עצם הנפש בתורה, הרי במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה, פועלים גם המשכת העצמות (שלמעלה) בתורה. ומצד המשכת העצמות שהוא בלי גבול, נעשה הגדלה והאדרה בתורה – "יגדיל תורה ויאדיר".

והנה שני הטעמים להיתר השגת גבול במלמדי תינוקות, לכאורה מבארים רק את מה שיתוסף אצל המלמד השני, אבל איזו תועלת יש מזה למלמד הראשון? וכיון שאין לו תועלת מכך – הרי לגביו יש כאן השגת גבול!

ולכן, בהכרח לומר, שבענין לימוד התורה לא שייך כלל ענין השגת גבול, כי מצד ענין הבלתי-גבול שבתורה אין בה שום הגבלות כלל. – בכל שאר הענינים שייך השגת גבול, כיון שכל עניני העולם הם בגדר הגבלה, ובכל ענין ישנה הגדרה והגבלה למי הוא שייך כו', וכשנוטלים את הענין ממי שהוא שייך אליו, הרי זו השגת גבול; מה שאין כן התורה, ש"ארוכה מארץ מדה ורחבה מגי ים" – אינה בגדר הגבלה כלל, ולכן אין שייך בה השגת גבול.

אמנם, כיון שהתורה ניתנה למטה בזמן ומקום, הרי מצד זה נמצאת היא בגדר הגבלות העולם, וא"כ שוב שייך בזה, לכאורה, הענין דהשגת גבול?

הנה על זה בא הטעם ד"קנאת סופרים תרבה חכמה" – שהקנאה פועלת התקשרות עצם הנפש; ועל ידי זה – המשכת העצמות בתורה, הבלתי גבול בתורה – "יגדיל תורה ויאדיר". וכיון שבבחינה זו דתורה אין הגבלות כלל, במילא לא שייך בזה השגת גבול.

וזהו החידוש שנפעל על ידי "קנאת סופרים" – שגם הבלתי גבול שבתורה יומשך למטה בעולם, בהגבלות הזמן והמקום, אף שמצד עצמו נמשך בו רק בחינת ההגבלה דתורה.

(על פי תורת מנחם חכ"ז ע' 38-37)

מדרשא", שהרי כדי שיוכל להיות ענין הברור, צריך להתלבש בלבושי המתברר, ובשביל זה צריכה להיות הירידה למטה. וכך נפתרה האבעיא של ר' ירמיה באופן שישנם ב' המעלות - שאע"פ שנמצאים "בתוך חמשים אמה" של "שובך", ובמילא שייכים לבעל הבית של ה"שובך", הרי הסיבה לכך היא כדי שיוכל להיות הענין ד"בי מדרשא", שהוא ענין בירור וזיכוך הגשם והחומר, ולהוציא אותם מן ה"שובך" דלעומת זה, כך שכל הענין שנמצאים בה"שובך" הוא כדי שסוף כל סוף יבטלו את ה"שובך", ויהיו במעמד ומצב של צפור דורר ש"אין על גביו אלא ה' אלקיו".

(על פי תורת מנחם ח"י"ע ע' 66 ואילך)

ביטול הנבראים אל מקור חיותם

דכתיב וצבא השמים לך משתחווים (כה, ט)

שהשכינה נמערב וכיון שמגיעת עד מערב הולכת ומשתחווה לפני הקב"ה שצראה ולכן שוקעת ונכנסת כפופה לפני הקב"ה (רש"י סנהדרין נ"א, ז) וכן כל הכוכבים טובים בהגלגל התשיעי ממזרח למערב, למרות שהילוך עצמן מצד טבעם הוא ממערב למזרח, והיינו מפני ששכינה היא בחינת מלכות דאצילות היא במערב, ובחינת המלכות היא המקור המהווה ומחיה את כל העולמות, וכמו שכתוב מלכותך מלכות כל עולמים, וזהו סיבובם למערב שהוא השתחווותם וביטולם למקור חיותם והתהוותם.

ומבשרי אחזה אלוהי, כשם שהאדם מרגיש בנפשו שיש בו חיות המחיה אותו, והעיקר הוא החיות, ובהסתלק הנפש מן הגוף נשאר כאבן דומם, וגם הגוף כלה ונפסד, ולכן הגוף בטל לנפש שבו, לפי שזהו כל חיותו וסיבת קיומו, כמו כן יובן בכללות העולמות שיש בהם חיות אלקי המחיה אותם, וכל חיות וקיום העולמות הוא רק מצד האור והחיות האלקי שבהם, ואם היה מסתלק החיות ח"י היה נעשה מהם לאין ואפס ממש, ולכן הם בטלים אל החיות שבהם כביטול הגוף אל הנפש.

(על פי ספר המאמרים תרנ"ט ע' כט-ל [כא])

כוונת הבריאה היא להפוך החושך של ה"ערב" - לאור יום

שכינה במערב (כה, ט)

הנה לשון מזרח ומערב הוא על שם זריחת השמש והערב שמש, שבבוקר הוא יזרח השמש וזריחתו בצד מזרח ולכן נקראת רוח זה מזרח, ושקיעת חמה הוא בצד מערב, ועל שם זה נקראת רוח זה מערב. והנה כתיב שמש ומגן ה' אלוקים, והענין שנמשל שם ה' ואלקים לשמש ומגן הוא - כי כמו שאנו רואים שהתפשטות הארת השמש שמאיר על הארץ אינו אלא זיו והארה בעלמא מהשמש, ואינו פועל שום שינוי בשמש עצמו, כמו כן למעלה, הנה מה ששם הוי' מהוה ומחיה את כל העולמות, אין מזה שום שינוי ותוספת וגירעון ח"י למעלה, כמו שכתוב אני ה' לא שניתי כו'.

ובחינה זו נקראת מדת יום, דהיינו יחודא עילאה ששם תכלית הביטול, וזהו שכתוב ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה', דהיינו גילוי שם ה'. אבל מדת לילה הוא הערב שמש, דהיינו בחינת ומשם יפרד, שהוא מקור להיות עולמות נפרדים, ובריבוי השתלשלות מדריגות עד שנעשה העולם והסתר לגמרי למטה, ונקרא מדבר העמים.

אך לפי זה צריך להבין למה אמרו שכינה במערב, הרי מערב הוא בחינת הערב והסתר אלקות?

אמנם התירוץ על זה הוא דתכלית המכוון הוא שיהיה העולם והסתר למטה, ושאר על פי כן לעשות מחושך - אור, לאכפייא לסטרא אחרא, כי מה שלמעלה יש גילוי אלקות, אין זה חידוש, כי שם רואים ומשיגים איך דלית מחשבה תפיסא ביה כלל, אבל למטה שהחושך יכסה ארץ ומסתיר ומעלים על אור אלוקי לגמרי, וזה הרבותא, להפך מדת לילה ליום.

וזהו שכתוב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, דהיינו לעשות מערב בוקר. וזהו שכינה במערב, שעל ידי שמהפכין מדת לילה ליום, על ידי זה

דוקא גילוי שכינה כי זהו שלימות המכוון, כי עיקר השראת שכינה הוא בתחתונים דוקא, כי יש עוד פירוש בערב - לשון עריכות ומתיקות, על דרך שכתוב וערכה לה' מנחת כו', והוא בא על ידי שמהפכים הערב וחושך למטה.

(על פי אור התורה מסעי א' שסא)

בין השראת השכינה עצמה להתפשטות הארתה

רבי אושעיא.. ואף רבי ישמעאל סבר שכינה בכל מקום.. ורבי אבהו אמר שכינה במערב (כה, ט)

לכאורה הרי מלא כל הארץ כבודו, ומהו ענין שכינה במערב דוקא? והענין הוא שיש הפרש בין מקום גילוי שכינה, ובין התפשטות והארה מבחינת שכינה, ויובן משל לזה מנפש האדם, שאנו רואים שהתפשטות הנשמה היא בכל רמ"ח איברי הגוף, וכידוע דהנשמה מחיה את הגוף, ובלא זה אין חיות להגוף. ועם זה הרי נודע ומבואר בכמה מקומות דמקום משכן הנשמה הוא במוח דוקא.

והענין הוא דשניהם אמת, דודאי עיקר השראת הנשמה - שכל ורצון, הוא במוח; אבל אחר כך מתפשט מהמוח לכל רמ"ח איברי הגוף.

וכמו כן על דרך זה למעלה הנה מלכותך מלכות כל עולמים כתיב, שהתפשטות מדת מלכות הוא בכל העולמות עליונים ותחתונים, ומכל מקום בחינת כסא מלוכה הוא בשמים דוקא, כמו שכתוב השמים כסאי, וזהו שכתוב וישב ה' מלך לעולם, וכמו שיש הפרש למטה במלכות בשר ודם, שהתפשטות המלוכה על כל המדינה גם מרחוק, ויש מקום ששם כסא המלוכה ושם גילוי המלוכה, כך על דרך זה מלכותא דרקייע כעין מלכותא דארעא.

וזהו שכינה במערב, דהיינו השראת גילוי שכינה, מלשון ושכנתי בתוכם - זהו במערב דוקא. ואף על פי כן כח התפשטות אלוקות מאיר ומתפשט להחיות כל העולמות, ועל זה כתיב מלא כל הארץ כבודו.

(על פי אור התורה מסעי ע' א' שס)

התכללות המדות של דרום וצפון

עולם לאכסדרה הוא דומה, ורוח צפונית אינה מסובכת (כה, א-ב)

לאכסדרה. שאין לה דופן רצינית: אינה מסובכת. צפונית (רש"י)

הנה בדרום הוא תוקף החום, ולכן הכושים שחורים, וגם אינו מיושב. אבל בצפון הם אנשים לבנים, ובו עיקר הישוב של שבעים אומות.

והנה דרום הוא חסד, וצפון גבורה, וכדכתיב מצפון תפתח כו'. כי מזרח נקרא פנים - קדמה, ומערב אחר. ודרום - ימין, וצפון - שמאל. ונודע שחסד וגבורה מתכללים זה מזה, ויש גבורה בחסד וחסד בגבורה, ולכן הדרום שהוא חסד יש בו גבורה היינו תוקף החום, והוא בא מסיבת הצמצום של הרקייע המסבב את העולם, שמעכב ומונע מלהיות אור. השמש מתפשט בכל העולם, אלא שיאיר בתוקף אל מקום שזורת. וכל צמצום הוא מחמת הגבורות המגבילים, וגם הכלים הם מבחינת גבורות, וזהו בדרום דוקא, לפי שעצמו חסד, על כן נתכללה בו הגבורה המצמצמת כו'.

אבל בצפון שהוא בעצמו גבורה, על כן נתכלל בו החסד, ולכן הוא קר, כי הקרירות הוא חסד. אלא שאף על פי כן עצמו גבורה, היינו תוקף הקרירות המגליד ומקריש. ולכן יש מים בצפון, שהמים נמשכים מקו החסדים הנמשך מן החכמה, ומקור הלחות במוח ומקור החמימות בלב רשפי אש, מה שאין כן בדרום הוא היבשות, ומכל מקום יש בו נהרות. כללא דמילתא הוא שזהו עיקר התיקון שתיקן המאציל יתברך בעולמו, להיות עירוב חסד בגבורה ובחוסד, כדי שיתקיים העולם. וזולת זה לא היה קיום לעולם כלל, כי אם הצפון שהוא גבורה בעצם לא היה בו חסד כלל, לא היה מתקיים, ולכן הוטבע בו חסד.

ולכן רוח צפונית אינה מסובכת במחיצה, כי המחיצה של הרקייע המצמצם הוא מגבורות דוקא, ובצפון להיות שבו מתפשטים החסדים דחכמה, לכן הוא פתוח, ועל כן הוא קר, להיות כי השמש מתפשטת אנה ואנה ולא כבדרום.

(על פי לקוטי תורה תוריע יט, ד - כ, א)

פֶּתַח לִי פֶּתַח

על חתונה פשוטה באנטוורפן שגרמה לשלוש חתונות מקבילות בארץ הקודש < כשהוא ראה שאין כל דמיון בין דרישתו של הקב"ה מישראל לבין השכר המוענק להם, בלעם איבד את עשתונותיו לחלוטין > הנער לא ידע את נפשו: הוא רוצה ללמוד עוד ועוד - אבל הרבי אסר עליו... < עבודת ה' אחת היא לכל, אבל הדרך אליה משתנה ביני לזולתי

אלא השלום."

חוד המחט המטלטל

בדרך אחרת פירשו הרה"ק רבי ברוך ממזיבז' נכד הבעל שם טוב, והרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא (בספרו 'קול מבשר'), שהמראה שראה בלעם ש"אין פתחיהם מכוונים זה מול זה" איננו מתייחס רק כפשוטו לפתח אוהלו של היהודי למול זה של רעהו, אלא מביע את היותו של פתח היהודי שונה ומרוחק מפתחו של הקב"ה, לאמור: אין פתחו של היהודי ופתחו של קונו "מכוונים זה מול זה".

כלפי מה דברים אמורים? חז"ל לימדונו כי בקשתו של הקב"ה מאתנו צנועה יחסית ומסתכמת בפתח כחוד המחט: "פתחו לי פתח כחודו של מחט" מפציר בנו הקב"ה, ואילו אני "אפתח לכם כפתחו של אולם". בדבריהם מבטאים חז"ל היטב את העדר היחסיות שבין דרישת העבודה והגמול עליה, כאשר אנו מצדנו נותנים משהו זעיר כחוד המחט, ואילו הקב"ה מצדו מעניק לנו שפע עצום ורב כפתחו של אולם.

זה היה - לפירושם של צדיקי החסידות - המחזה שגרם לבלעם להינחם ממחשבתו לקלל את ישראל וגרם לו פיק ברכיים ברגע האמת. כאשר הוא אל לבו כי אין כל שוויון בין מעשי בני ישראל לשכר המוענק להם מאת ה' וראה ש"פתחיהם אינן מכוונים זה מול זה", ידע בלעם שאין ישראל ככל העמים, להבדיל, ומן השמים נוהגים איתם בהנהגה אחרת ומיוחדת, ובשל כך אין כלל מקום לקללם ואדרבה - "בא לקלל ונמצא מברך".

**כשאנו ניגפים ברגלינו
מאבן או סופגים מכה
אחרת חלילה, בדרך
כלל רק המקום הפגוע
מזדעזע מעוצמת
הפגיעה. אבל המחט,
היא דקה מן הדקה אך
נעיצתה בבשר גורמת
לעווית ורעדה בכל
הגוף כולו**

רק חמש דקות

כל אות ותג בדברי חז"ל הם מדויקים בתכלית, ולכאורה: למה בחרו להעביר מסר זה אודות דרישת הקב"ה מאיתנו בביטוי "חודו של מחט" ולא בכל דימוי אחר, כמו טיפה מים אוקיינוס...?

המחט - ייחודיות יש בה. כשאנו ניגפים ברגלינו מאבן, למשל, או סופגים מכה אחרת חלילה, בדרך כלל רק המקום הפגוע מזדעזע מעוצמת הפגיעה. אבל המחט, אמנם היא דקה מן הדקה אך נעיצתה בבשר החי גורמת לעווית ורעדה בכל הגוף כולו.

והנמשל - אומר הקב"ה: אינני תובע ודורש מכם הרייהרים של מעשים ופעולות, "איני מבקש לפי כוחי אלא לפי כוחך". אבל את

כל יום עם שחר, כאשר יהודים בכל קצווי תבל נקבצים ובאים לבתי הכנסת בכדי לשפוך שיח ולשאת תפילה בפני מי שאמר והיה העולם, הם מתחילים באמירת: "מה טובו אוהליך יעקב, משכנותיך ישראל". ולא בכדי. שבח גדול יש בה באמירה זו שנשמעה דווקא מפי בלעם הרשע כלפי ישראל, בבחינת "יתרון האור - לא רק על פני החושך, אלא - מן החושך", מתוך החושך עצמו. כלומר, שאת השבח הגדול הזה לישראל אמר דווקא אותו רשע.

רש"י על מילים אלו - המופיעות בפרשתנו - מפרש: "מה טובו אוהליך - על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה". אף בלעם הרשע לא יכול היה לכבוש התפעלותו מהנהגתם הנאה והצנועה של ישראל והקפדתם הגדולה בכל הנוגע לתחום זה שלא הכיר מעודו, ונאלץ להודות על כורחו - "מה טובו אוהליך יעקב!"

מעבר לעניין הצניעות המופלגת כשלעצמה, באופן רחב יותר נראה שבלעם למד מכך שמבטם של בני ישראל איננו מכוון כלפי אחרים אלא פונה אליהם פנימה. הם אינם חיים על פי נורמות ומוסכמות חברתיות כאלה ואחרות, אלא שואפים לרומם את חייהם שלהם ללא תלות מה יגידו ומה יאמרו הבריות.

אין צורך לומר שצורת חיים שכזו מביאה בחופניה אושר אמיתי ושלווה נפש. אלה שאינם עסוקים בשאלות מה התחדש אצל השכנים ואחרי מה נוהה הציבור, הם המאושרים באמת. הייתה לנו בעירנו אנטוורפן דוגמה מרשימה לאנשים מן הסוג הזה, כאשר יהודי מבוסס ובעל יכולת ערך חתונה לאחד מילדיו, כשהוא עשה את הכל בהתאם לסטנדרט המקובל כאן שאיננו

מוגזם, כזה המאפשר גם למי שאיננו בעל אמצעים לערוך חתונה פשוטה ולחוש בנוח.

נו, יאמר השומע, אולי פשוט עסקינן ביהודי קמצן... אלא שבמהלך החתונה ישב לידי אחד ממקורביו של בעל השמחה וגילה את אזני באמרו: "אני יודע היטב שבעל השמחה מאוד לא יאהב שאספר את הדברים, אבל למרות זאת אני חייב לשתף אותך. בשעה שהוא עושה כאן חתונה צנועה ופשוטה, בארץ הקודש נכנסות תחת החופה שלוש כלות יתומות בזכות תרומתו שמימנה להן את החתונה כולה!"

כמה נאצלים הם חיים בהם אין רצון לנקר את עיני הזולת בחתונה מפוארת מחד, ובר בבר גם לא רצים לספר לכולם על מעשה חסד שעשינו כדי לקצור תשבחות. כשחיים כך, מפלט הקנאה בין איש לחברו יורד, האחדות והשלום גדלים והברכה ניתנת מידו המלאה והרחבה של הקב"ה, שהרי "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה -

המעט שאתם עושים - עשו עם כל נשמתכם. אל תוך הפעולה הקטנה שלכם, צקו את כל מהותכם ועצמותכם. שהיא תהיה "כחודו של מחט" המטלטלת את כל ישות האדם, שתיעשה עם כל הלב, שיהיה בה רגש וכוונה אמיתית.

שמעתי על נער פלוני שגדל בארצות הברית, ומפני שהיה פשוט מאוד בכישורנותו פרש מספסלי הישיבה ועבד לפרנסתו כשהוא מרוויח פרוטות. ברם, נפש יקרה הייתה לו והוא הרגיש שהוא חייב להתחזק רוחנית, אבל מה יעשה וכישורנותו חלושים וחשקו ללימוד אבד זה מכבר?

בצר לו, ביקש לקבוע תור ליחידות אצל רבנו ז"ע. בהגיע המועד נכנס אל הקודש, סיפר על קורותיו ותינה את משאלתו מלב טהור. השיב לו הרבי: "כדאי שתקבל על עצמך קביעות בלימוד, ודווקא קביעות קצרה. חמש דקות בכל יום למד את הפרשה, וחמש דקות למד תורה שבעל פה - במקום שליכך חפץ. אבל בעשר הדקות שאתה מקדיש ללימוד, הנה בלימוד כל כולך, בפניות מלאה". הרבי שב והדגיש שהלימוד צריך להיות מוגבל בזמן, ויתרה מזו: גם אם תחשק נפשו להקדיש זמן נוסף ללימודו, לא יוסיף מעבר למידה זעירה.

הבחור דן קיבל את ההצעה ואכן התמסר כולו לקביעותו בלימוד. בשל הזמן הקצר שהקדיש ומחמת שעשה זאת בפניות מלאה, תכף ומיד גילה את טעמה הערב של הפרשה ושלל פרשניה ומצא נחת בלימוד משנה וכמה שורות גמרא. הוא השתוקק להוסיף עוד כמה דקות ללימוד, אך מנוע היה מלעשות זאת, כהוראת הרבי... הגבלתו בזמן התבררה כחומר בעירה שעורר בו איך סוף רצון וחשק להגביר חיילים בתורה ולהכיר עוד ועוד מענפיה ומקצועותיה.

סוף דבר, חזר הנער אל הרבי וזכה לאישורו להוסיף על קביעותו, ולימים הקים בית של תורה וחסידות לתפארת, כאשר את התפנית הגדולה בחייו הוא חב לאותה קביעות קצרה עליה המליץ לו הרבי ואליה התמסר.

מה בעצם קרה כאן? הרבי רצה שיתקיים בו "פתחו לי פתח כחודו של מחט". קבל עליך משהו קטן בכמותו, אבל כזה שייקח את כל-כולך, משהו שתתמסר אליו באופן מוחלט, וזה כבר יפתח לך "כפתחו של אולם".

פתח האולם פותח עולם

אלא שעתה, עלינו להבין גם את הסיפא - "אפתח לכם כפתחו של אולם", מאי משמע? מפני מה נבחר דימוי זה דווקא?

המהר"ל מפראג, העוסק בתורתו רבות במשמעותם של מספרים שונים בתורה ובדברי חז"ל, מסביר כי את המספר 40 אנו פוגשים בכל פעם שאנו נדרשים לשינוי משמעותי בחיינו ועבודתנו, בעת שאנו נדרשים לעבור ממדרגה אחת למדרגה גבוהה יותר.

כך למשל, כשאנו רוצים לעבור ממצב של טומאה למצב נעלה יותר של טהרה, טובלים במקווה שיש בו (לפחות) ארבעים סאה. בחסידות מוסבר שארבעים הימים בהם התרחש המבול, בעת שארובות השמים נפתחו ומים מילאו את העולם, היוו מעין מקווה ענקי שטיהר את העולם מהטומאה שמילאה אותו על ידי מעשיהם הרעים של בני האדם.

גם כשישראל יצאו ממצרים והחלו במסע רוחני מתמשך שהכין אותם לקראת הכניסה לארץ הקדושה, הם התהלכו במדבר במשך ארבעים שנה. כשמשה עלה לקבל את התורה שעל ידה יתרומו ישראל מכל עם ולשון, הוא שהה בהר ארבעים ימים. ואחר כך כשנדרש להעתיר תפילה בעדם שתשובתם תקבל וחסאם בחטא העגל יכופר, שוב נמשך הדבר ארבעים יום, וכן על זו הדרך. מה שהפך את המספר ארבעים למיוחד במינו, הוא היותו כנגד עשר הספירות שבכל עולם מארבעת העולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה, שהם

כנגד ארבע אותיות שם הוי"ה.

על כך הוסיף הרבי ואמר, כי גם גובהו של פתח האולם בבית המקדש היה ארבעים אמה. וזה מה שרמוז בדברי הקב"ה לישראל - "אפתח לכם כפתחו של אולם". אם אתם תשתדלו מצדכם ותפתחו לי פתח כחודו של מחט - עם כל כוונת הלב, כאמור - תזכו לרוממות כזו שכמו תביא אתכם לעולם חדש וטוב לאין ערוך מזה שהייתם בו קודם. לא תהא זו התעלות סתם, אלא תזכו לפתיחת פתח "כפתחו של אולם" שגובהו היה ארבעים אמה, ואף הוא מסוגל לשינוי ומעבר ממדרגה אחת למדרגה גבוהה ממנה, כאמור.

ולמעשה, מסתתרת עוד בשורה טובה לישראל ב"פתחו של אולם" שייפתח בפניהם: הלא במקדש היו שלושה עשר שערים שלכולם דלתות, מלבד פתח האולם שהיה ללא דלתות כלל... ואם כן, אומר הקב"ה לכל יהודי ויהודי: שער כזה אפתח בפניך! שער פתוח לרווחה, ללא מיצר וגבול.

במקדש היו שלושה עשר שערים שלכולם דלתות, מלבד פתח האולם שהיה ללא דלתות כלל... ואם כן, אומר הקב"ה לכל יהודי ויהודי: שער כזה אפתח בפניך! שער פתוח לרווחה, ללא מיצר וגבול

קצת אבל מלא או יותר אבל חסר?

אם בתחילה ביארנו ש"לא היו פתחיהם מכוונים זה מול זה" כשבח על היעדר הקנאה ביניהם והתמקדות מבטם של ישראל פנימה אל תוכם, בעל 'המאור ושמש' מסביר זאת בפרטות ביחס לתורה והמצוות. על כל אחד מישראל לפתוח לו "פתח ושערי קדושה בפני עצמו!" - לא לעשות את מעשיו כחיקוי לדרכו של זולתו, אלא עליו למצוא את החיבור האישי והמיוחד לו לתורה ומצוותיה.

"כל צדיק יאחז דרכו והילוכו בקדושה ופותח לו פתח לעצמו", אומר המאור ושמש, "ולא יעשה מצוות אנשים מלומדה", דהיינו

נתיב מיוחד - נתיב פר

אלפי יעדים נתיב אחד!

נתיב פר - היחיד שמגיע לכל בתי הכנסת בארץ!
אלפי בתי כנסת נהנים כל שבוע מחלוקת עלוני שבת בצורה הטובה והמשתלמת ביותר.

רוצה שהעלון שלך יגיע ליעדו?
טלפון אחד והוא בנתיב הנכון!

074-703-5009

נתיבפר
ככה מצליחים בשטח

אחד מחובר לקב"ה ולתורתו דרך הפתח המיוחד לו, מתוך האמת שלו, הבין כי כל ניסיון להדביק בהם קללה נידון לכישלון חרוץ.

זה אילי

כאמור, כל אחד מאיתנו צריך להגיע אל עניין האמונה והקשר שלו עם הקב"ה לפי החושים שלו ולפי הרגשת לבו. ההכרה וההתחברות אל הדברים צריכה להיות פנימית ועצמית, לא כזו המונחלת לו מאחרים. "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים", אמר יתרו. כלומר: אני ידעתי, עיניי ראו, ליבי הבין.

כך מסביר השל"ה את הייתור, לכאורה, שבכרכת 'אבות' הפותחת את תפילת העמידה שבה אומרים: "אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקב", כאשר מתבקש יותר היה לכלול ולומר: "אלוקי אברהם, יצחק ויעקב" שהרי אלוקיהם חד הוא.

אלא, שאמנם הקב"ה אחד הוא, אבל כל אחד מהם התחבר אליו מהמקום שלו, בחיבור אישי ופרטי. כך, יצחק לא קיבל עליו את הקב"ה להיות לו לאלוקים רק משום שאברהם אביו ראה בו את אלוקיו; לא היה זה רק חיבור המבוסס על חינוך ומסורת גרידא, אלא היה זה קשר עצמי ופנימי שלו כיצחק עם הקב"ה. כך גם יעקב, הוא לא הסתפק בקבלת הירושה הרוחנית והמטען הערכי של אבותיו, אלא מצא בכוח עצמו ובהתאם לדרכו את הקשר עם הקב"ה.

דרכו של עולם היא שידע נרכש באמצעות למידה, כאשר מי שאינו יודע לומד מזה היודע. יושב מורה ומסביר לתלמידיו את הידוע לו, כשהוא עובר מהקל אל הכבד ונעזר בדוגמאות ומשלים, וכך הידע עובר ונקלט על ידם. אבל האמונה והקשר הפנימי עם ה' - זאת נוכל להרגיש רק עם ה'אני' הפנימי שלי. אי לכך, חשוב עד מאוד שכל אחד ישאף וישתדל לראות בעצמו את נוכחותו של הקב"ה ב'עולם' שלו, שיפתח את החלון ויסיט את הווילון בכדי שאור ה' יכנס אל משכנו.

יהודי מקהילתנו סיפר שהנהיג בביתו מנהג טוב ונאה: בסעודת ליל שבת, כל אחד מבני המשפחה מספר מקרה של 'השגחה פרטית' בו נתקל במהלך השבוע. לאו דווקא אירועים גדולים, אלא גם דברים קטנים ויומיומיים. בתחילה אמנם זה היה אתגר לא פשוט, אך כמו בכל דבר - ברגע שהתנסו בזה פעם ועוד פעם, פיתחו בני המשפחה רגישות ושימת לב מיוחדת להתרחשויות וכך 'לכדו' בקלות יחסית שפע של אירועי השגחה פרטית.

"לעושה נפלאות גדולות לבדו". חיינו מלאים בניסים ותמונים מופלאים, אלא שלרוב "אין בעל הנס מכיר בניסו". חשוב שנפתח את הרגישות המתאימה לנוכחותו של הקב"ה בכל צעד ושעל בחיינו ובדאגתו לנו וצרכינו, וכך נוכל להתחבר עמו מהמקום שלנו, מה"פתח" של עצמנו.

יהי רצון שנוכח שיפתח לנו הקב"ה שערי ברכה וגאולה כ"פפתחו של אולם", ונראה בקרוב בביאת משיח כנבואת בלעם, שכלשון הרמב"ם (בהלכות מלכים) "ניבא בשני המשיחים". לחיים, לחיים ולברכה. ■

לפי שראה רבו כך עושה או חבריו עושים כך ואומר: גם אני אעשה כמעשיהם ותנועותיהם. לא כן הדרך, אלא כל אחד יפתח לו פתח ושערי קדושה בפני עצמו. וזהו שראה [בלעם] ש'אין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה', היינו שלא הסתכל אחד לילך בפתח שפתח חברו בקדושה, כי אם כל אחד הלך בפתחו אשר פתח לו. 'ותהי עליו רוח אלוקים' - ששרתה עליהם השכינה".

כמובן, אין הדברים אמורים ביחס לקיום המעשי שבו כולנו מחויבים לאותו מעשה ולאותה הלכה, אבל מבחינת הגישה אל הדברים והמעשים יש לכל אחד הנכון לתכונותיו ולמדרכת נפשו. ה"זהיר טפי" שלנו איננו בהכרח זה של חברנו. השער שלנו הוא אישי והפתח שלנו הוא ייחודי.

זכורני התוועדות חסידית מימי בחרותי, בה ישבנו והתחממנו לאורו של המשפיע הגדול, איש מסירות הנפש, רבי מענדל פוטרפס זצ"ל. בתוך אוירת ההתעוררות וההתעלות פרץ אחד הבחורים בבכי. שאל ר' מענדל את הבחור בעדינות לסיבת בכיו, וזה השיב: "אני כל כך רוצה ללמוד תורה כדבעי, ללכת סוגיות בגמרא ובחסידות ולהבין לאשורן, אבל הדבר אינו עולה בידי. והעיקר: מתסכל אותי לראות שהדברים שאני לומד בכמה שעות לומד חברי כהרף עין..."

ר' מענדל האזין בכובד ראש, שהה קמעא ואז נטל בקבוק משקה מלא שהיה לפניו, פתחו ומוג ממנו לכוס. כשהכוס התמלאה כולה, שאל ר' מענדל את הבחור: "אמור לי, היכן יש יותר משקה - בבקבוק או בכוס?" הלה כיווץ את מצחו כמנסה להבין מה כאן בדיוק השאלה, והשיב: "ברור שבבקבוק יש יותר!"

"ובכל זאת", המשיך ר' מענדל, "האם אתה רואה איזושהי עליונות ויתרון בכוס על הבקבוק?" הבחור משך בכתפיו כשעדיין אינו מצליח להבין להיכן יחתור ר' מענדל.

אמר לו ר' מענדל: "בבקבוק אמנם יש יותר נוזלים מבחינה כמותית, אבל הוא אינו מלא - הבקבוק חסר. לעומתו, הכוס מלאה עד גדותיה!". המשיך ר' מענדל והסביר את דבריו: "מה רוצה הקב"ה מאיתנו ומעבודתנו? הוא רוצה 'מלא' או שהוא רוצה 'יותר' הקב"ה רוצה מלא. פחות משנה הכמות, הלא איננו קבלני הצלחות, אבל הוא רוצה שההשקעה שלנו תהיה מלאה! יכול להיות שהאחר מכיל הרבה 'משקאות' ומחזיק בסלו ידע תורני רב יותר משלך, ועדיין - הוא שאינו מנצל את כל כוחותיו לתורה הינו חסר, ואתה גם אם הכל הולך לך בקושי וההישגים כביכול דלים - אתה מלא!"

זהו פירוש "אין פתחיהם שוים". לכל אחד נמסרו כלים מיוחדים לעבודתו שלו ודרך שונה לביצועה. שאיפתנו אינה צריכה להיות שנהיה זהים לזולתנו, אלא שנגדיל ונגביר את השימוש בכוחותינו שלנו. והשינוי בין הפתח שלנו לפתחו של חברנו אינו רק כמותי, אלא הדברים נוגעים באיכות וטיב העבודה. האחד שייך יותר לעבודת התפילה והאחר לשקידה על התורה, זה ליראת שמיים צרופה וזה לחסד ונתינה ללא בקשת תמורה, אצל האחד ה"זהיר טפי" הוא ברכילות ואבק לשון הרע, ואצל האחר ה"זהיר טפי" הוא בברכות בכוונה. אבל אצל כל אחד ואחד, הפעולה בה הוא "זהיר טפי" היא מקור לזוהר ואור נשמת, הזוהר המיוחד להם, המקרין חיות והתלהבות בכל העבודה כולה.

על כן, כשראה בלעם "שאין פתחיהם מכוונים זה מול זה" וכל

חדש

כל ספרי 'מעיינותיך' וגיליונות 'כי קרוב' מחכים לכם בכל סניפי רשת 'אור החיים' ברחבי הארץ

ירושלים: ירמיהו 13. שאולזון 49. הר נוף. הפסגה 45. בית וגן. בר אילן 4. חבקוק 2. בני ברק: רבי עקיבא 152. רבי עקיבא 68. הרב כהנמן 64. נחמיה 28. אהרונביץ 12. מרכז רימונים. בית שמש: יהודה הנשיא 6. נחל ניצנים 3. מודיעין עילית: חפץ חיים 7. שדרות יחזקאל 2. אשדוד: יהודה הנשיא 8. הורקנס 8. ביתר עילית: הר"ן 9. אלעד: יהודה הנשיא 94. פתח תקווה: רוטשילד 75. נתניה: משה הס 18. נתיבות: הרמב"ם 13. חיפה: מיכאל 27.

